

Panel 31 : Language and Literature

1. Lok Bai Lek Khong Salman : The Consumption Values in Capitalist System 1308
*Thamnong Wongphut, Wannapa Chamnankij, Kamolwat Leknawa
Samphan Suwannalert*
2. Analysis of Chinese female's State through 1317
The movie "Raise the Red Lantern" of Zhang Yi mou
Zhang Yun, Marasri Sorthip
3. Legends of a Collapsed City: Commonalities and Relationships Between 1329
Literature and Locality
Anan Lakul, Umarin Tularak
4. Language Competence of Vietnamese – Thais in Udonthani Province 1344
Pham Thanh Hai, Rattana Chanthao

Lok Bai Lek Khong Salman : The Consumption Values in Capitalist System

โลกใบเล็กของซัลมาน : การบริโภคเชิงคุณค่าในระบบทุนนิยม

Thamnong Wongphut¹, Wannapa Chamnankij², Kamolwat Leknawa³,
Samphan Suwannalert⁴

^{1,2,3,4}Department of Eastern Language and Literature

^{1,2,3,4}Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Thailand

¹E-mail: tong9705@hotmail.com, ²E-mail: onewanja@hotmail.com, ³E-mail: toon_kamolwat@hotmail.com,

⁴E-mail: samphan_2524@hotmail.com

Abstract

This critique aims at analyzing the short story “*Lok Bai Lek Khong Salman*”, written by Kanokphong Songsomphan, by means of literary criticism framework of the New Criticism. It was found that this short story is considered as one of his most important and outstanding fictions, presenting problems caused by consumerism and capitalism in the present. The remarkable point of this work is to show a complex and unanswered issue; otherwise it is a work which provokes readers to find answers by themselves without providing ready answers. The theme of this short story is to reveal the complex issue of injustice in the borderless world, in which the individuals in the old world have to face without resistance. Furthermore, this work shows the awfulness embedding in the capitalist system in which the exploitation of the governmental power to serve one’s own interest becomes legitimate. In particular, it shows the ability of illusion construction in the business of consumption values. The victims become illegal under lawful actions; even though the participants in illegal actions need not to show their cruelty. In fact, they are anybody live with the lack of self-awareness. The solution is to develop the consciousness and to distinguish the awareness of true value from the consumption values which only represent the myths of trade in the capitalist globalization.

Keywords: *Lok Bai Lek Khong Salman*, Kanokphong Songsomphan, Consumption values, Capitalist System

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์นี้เขียนขึ้นเพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น “โลกใบเล็กของซัลมาน” ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ โดยใช้วิธีการของการวิจารณ์แนวทวิวิจารณ์ ผลการศึกษาพบว่า “โลกใบเล็กของซัลมาน” นับเป็นงานประพันธ์ชิ้นสำคัญและโดดเด่นที่สุดเรื่องหนึ่งในกลุ่มของวรรณกรรมที่เสนอปัญหาอันเป็นผลกระทบจากแนวคิดบริโภคนิยมและระบบทุนนิยมของยุคปัจจุบัน จุดเด่นของเรื่องสั้นเรื่องนี้คือการเสนอปัญหาที่ซับซ้อนและไม่ได้ให้คำตอบที่แน่นอนหรือเป็นวรรณกรรมที่พยายามกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบด้วยตัวเอง มากกว่าจะกำหนดคำตอบสำเร็จรูปไว้อย่างตายตัว แนวคิดสำคัญของเรื่องคือ การแสดงถึงความซับซ้อนของปัญหาความยุติธรรมในโลกยุคไร้พรมแดน ที่ปัจเจกบุคคลผู้ยึดมั่นคุณค่าในโลกเก่าต้องเผชิญกับการถูกกระทำอย่างไม่อาจต่อสู้คืนชน และได้แสดงว่าความน่ากลัวของระบบทุนนิยมอยู่ที่การใช้อำนาจรัฐแสวงหาผลประโยชน์อย่างชอบธรรม และความสามารถในการสร้างภาพลวงตาในธุรกิจการบริโภคเชิงคุณค่า บุคคลผู้ถูกกระทำจึงตกเป็นเหยื่อภายใต้การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย ข้าผู้มีส่วนร่วมกระทำก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยม หากแต่เป็นใครก็ได้ที่ขาดการตรวจสอบตัวเอง ทางออกจึงจำเป็นต้องอยู่ที่การตั้งสติเพื่อแยกแยะระหว่างความสำนึกเรื่องคุณค่าที่จริงแท้กับสิ่งที่เป็นเพียงการบริโภคเชิงคุณค่าอันเป็นมายาคติแห่งการขายที่สำคัญของระบบทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ : โลกใบเล็กของซัลมาน, กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, การบริโภคเชิงคุณค่า, ระบบทุนนิยม

1. บทนำ

เรื่องสั้นเรื่อง “โลกใบเล็กของซัลมาน” เป็นงานประพันธ์ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ตีพิมพ์รวมเล่มในรวมเรื่องสั้นชุด สะพานขาด เมื่อปี พ.ศ. 2534 เรื่องสั้นเรื่องนี้แม้จะเป็นผลงานในช่วงต้น ๆ ของกนกพงศ์แต่ก็นับเป็นผลงานโดดเด่นที่สร้างชื่อ ดังเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงประวัติและผลงานของกนกพงศ์ เรื่องสั้นเรื่องนี้มักถูกกล่าวถึงเสมอ ในฐานะเรื่องสั้นรางวัลช่อการะเกดหนึ่งในสองเรื่องคือ “สะพานขาด” ซึ่งได้รับรางวัลเมื่อปี พ.ศ. 2532 และ “โลกใบเล็กของซัลมาน” ได้รับรางวัลเมื่อปี พ.ศ. 2533 ตามลำดับ (สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, 2547 : 336)

“โลกใบเล็กของซัลมาน” เล่าถึงเรื่องราวของชาวประมงคนหนึ่งชื่อซัลมานและครอบครัวของเขา โดยเล่าผ่าน “ข้าพเจ้า” ตัวละครผู้เล่าเรื่อง ซึ่งเป็นนักเขียน ปัญหาสำคัญของซัลมานก่อตัวขึ้นในบริบทการขยายตัวของธุรกิจบริการการท่องเที่ยว เมื่อที่ดินแถบหมู่บ้านริมทะเลถูกกว้านซื้อจากนายทุนเพื่อสร้างโรงแรมและบ้านพักตากอากาศ ชาวบ้านคนอื่นต่างค่อยทยอยขายที่ทางไปจนหมด เหลือแต่ที่ของซัลมานเพียงแห่งเดียว เหตุการณ์ผกผันเกิดขึ้นในช่วงต่อมาเมื่อโรงแรมอันดามัน อินน์ถูกสร้างขึ้น แต่การณ์กลับกลายเป็นว่าแทนที่จะเป็นอุปสรรคทางธุรกิจ กระท่อมในดงมะพร้าวของ ซัลมานซึ่งอยู่ในพื้นที่ด้านหน้าของโรงแรมได้กลายเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวแขกส่วนใหญ่ของ อันดามัน อินน์เลือกมาพักที่นี่เพราะต้องการจะสัมผัสกับบ้านและครอบครัวของซัลมานในฐานะตัวแทนของวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน มาถึงตอนนี้ทางโรงแรมก็ไม่จำเป็นต้องซื้อที่ของซัลมานอีกที่ ซึ่งเคยมีราคาสูงถึงสิบล้านจึงกลับกลายเป็นไม่มีราคา

ครอบครัวของซัลมานจึงเหมือนกับประสบกับภาวะของปัญหาที่ไร้ทางออก หน้าซ้ายยิ่งทวีความบีบคั้นขึ้นตามลำดับในช่วงต่อมาเมื่อซัลมานไม่สามารถออกหาปลาเหมือนอย่างเดิมได้ เพราะมักหงุดหงิดกับนักท่องเที่ยวที่มักมาขอถ่ายรูปยามเขาพายเรือขึ้นฝั่งหลังกลับจากหาปลา และบางครั้งก็ลุกลามกลายเป็นความโมโหถึงขั้นทำร้ายนักท่องเที่ยวจนถูกจับเข้าห้องขังหลายครั้ง รายได้ทางเดียวที่มีอยู่คือการที่ภรรยาของเขาได้เงินลับ ๆ จากทางโรงแรมที่ขอให้จัดฉากวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน อาทิ ให้หุงหาอาหารด้วยไม้ฟืนในตอนเช้ามืดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นฉากที่สวยงามขณะควันไฟลอยกรุ่นขึ้นเหนือกระท่อม ให้เธอนุ่งผ้าปาเต๊ะแต่งตัวแบบชาวเล รวมทั้งอาจยอมให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปยามปลอดจากสายตาของซัลมาน ความบีบคั้นส่งผลให้ซัลมานแปรเปลี่ยนไปอย่างกับเป็นอีกคน ซัลมานตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กับโรงแรม เขากลายเป็นคนโมโหร้าย ทูบตีลูกเมีย และอาละวาดทุกครั้งที่มีนักท่องเที่ยวมาขอถ่ายรูปกระท่อมของเขาและคนในครอบครัว

2. ผลการศึกษา

พฤติกรรมตัวละครและกลไกทางความหมาย

จุดเด่นของเรื่องสั้นเรื่องนี้คือการเสนอปัญหาที่ซับซ้อนและไม่ได้ให้คำตอบที่แน่นอน หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งคือเป็นวรรณกรรมที่พยายามกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดค้นหาคำตอบด้วยตัวเองมากกว่าจะกำหนดคำตอบสำเร็จรูปไว้แต่ต้น ดังในกรณีสาเหตุของการไม่ยอมขายที่ของชัลมาน ผู้อ่านจะได้รับทราบข้อมูลผ่านผู้เล่าเรื่องซึ่งได้รับข้อมูลจากคำบอกเล่าของตัวละครอื่นอีกต่อหนึ่ง ว่าที่ชัลมานไม่ยอมขายที่นั้นอาจเป็นไปได้ทั้งเหตุผลทางธุรกิจที่เขาต้องการดึงราคาให้สูงขึ้น หรือไม่ก็อาจเป็นเพราะความรักในผืนแผ่นดินเกิด

อย่างไรก็ตามตัวบทดูเหมือนจะให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านในระดับหนึ่ง ที่พอจะเห็นได้ว่าพยายามจะชักจูงผู้อ่านให้มีความโน้มเอียงที่จะเชื่อว่า ชัลมานไม่ขายที่เพราะความรักในผืนแผ่นดินเกิดตามคำสอนของพ่อ ทั้งนี้ก็เพราะว่าหากพิจารณาในแง่การสร้างความงามแก่ตัวละคร ตามแนวคิดที่ว่าความงามของตัวละครนั้นมีความเชื่อมโยงอยู่กับความหมาย หรือกล่าวโดยสรุปคือตัวละครที่ตัวบทสร้างให้มีความงดงามหรือน่าประทับใจคือตัวละครที่ตัวบทสร้างให้มีความชอบธรรม และความหมายที่อยู่ที่ตัวละครตัวนั้นคือความถูกต้อง ในประเด็นนี้เห็นได้ว่าตัวบทสร้างชัลมานให้เป็นตัวละครที่มีความงาม หรือสร้างให้เป็นตัวละครที่ผู้อ่านมีความรู้สึกในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ ดังเห็นได้ว่าภาษาที่ตัวบทใช้ในการบรรยายถึงชัลมาน ล้วนเป็นคำที่มีศักดิ์คำสูงก่อให้เกิดจินตภาพที่งดงามและสร้างความรู้สึกเชิงบวก ดังเช่นในเนื้อเรื่องตอนหนึ่งบรรยายถึงใบหน้าและแววตาของชัลมานผ่านมุมมองของผู้เล่าเรื่องว่า “ใบหน้าเรียวยาวคมเข้มนั้นประดับด้วยดวงตาดำขลับแลเห็นกองไฟ เรืองโรจน์อยู่ภายใน” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 340) ในเบื้องต้นเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างชัลมานให้เป็นคนที่ไม่ได้มีหน้าตาอัปลักษณ์ ในแง่การเลือกใช้คำก็เลือกเฟ้นคำที่เน้นความงาม ดังเช่นเมื่อบรรยายถึงดวงตาแทนที่จะใช้คำพื้น ๆ ทั่วไปว่าเขามีดวงตาดำขลับ ก็เลือกใช้คำว่า “ประดับ” ซึ่งโดยนัยยะแล้วสิ่งที่จะเป็นเครื่องประดับสิ่งอื่นได้ก็ต้องมีความหมายเช่นเดียวกับเครื่องประดับทั่วไปที่เรารู้จัก เช่น สร้อยคอ ต่างหู แหวน เป็นต้น นั่นคือเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีความงาม เมื่อบรรยายถึงความทุกข์หรือความโศกที่ปรากฏออกมาทางสายตา แทนที่จะเลือกใช้คำว่าดวงตาดูตันด้วยความโศกเกลียดหรือดวงตาเขาลุกโพล่งด้วยไฟของความโศกแค้น ก็เลือกใช้คำว่า “แลเห็นกองไฟเรืองโรจน์อยู่ภายใน” ซึ่งเห็นได้ว่าแม้จะบรรยายถึงความโศกและความทุกข์ก็เลือกใช้คำที่มีศักดิ์คำสูง มีความประสานของเสียงและความหมายก่อให้เกิดความงามคล้ายถ้อยคำในบทกวี กล่าวคือคำว่า “เรืองโรจน์” นั้นมีเสียง /r/ ซึ่งเป็นเสียงรัวให้ความรู้สึกในทางเคลื่อนไหวแล้วยังสอดคล้องกันได้ดีกับความหมายของคำที่น่าจะแปลว่ากองไฟนั้นสว่างไสวและแสดงอาการเคลื่อนไหวราวกับมีความสุข (แต่ยิ่งแสดงความทุกข์และความโศกของบุคคล) นอกจากนี้การประดิษฐ์คำเช่นนี้ก็มักไม่ใช้ในบริบทของการสื่อสารทั่วไปนอกจากในสิ่งที่ต้องการให้เกิดความงามทางภาษามากเป็นพิเศษ

การบรรยายถึงซัลมานมีลักษณะตรงกันข้ามกับตัวละครอีกตัวก็คือแหลม บาร์เทนเดอร์ของโรงแรมซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับซัลมานแก่ผู้เล่าเรื่อง และเป็นตัวละครคู่ตรงกันข้ามกับซัลมาน เพราะครอบครัวของแหลมชายที่دينจนหมด และเมื่อเขาพลาญเงินจนไม่มีอะไรเหลือ ก็หวนกลับมาเป็นลูกจ้างของโรงแรมอย่างไร้ศักดิ์ศรี (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 349) ความรู้สึกของผู้อ่านที่มีต่อตัวละครตัวนี้จะเป็นไปในทางลบ ทั้งนี้เพราะถูกกำกับโดยความรู้สึกในทางลบของผู้เล่าเรื่อง ดังเช่นในตอนหนึ่งบรรยายถึงแหลมว่า “แหลมหัวเราะแห้งแล้ง” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 342) แหลมหัวเราะประหลาดคล้ายเสียงสะอึก (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 344) แหลมหัวเราะไม่รู้จักเวลา (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 347) และมีน้ำเสียงดูถูกในบางกรณี เช่นในตอนหนึ่งเมื่อแหลมอวดว่าเขายังดีกว่าซัลมานที่แม้เขาชายที่دينและพลาญเงินจนหมด แต่สุดท้ายเมื่อหวนกลับมาเป็นลูกจ้างของโรงแรม เขาก็ยังมีกิน มีความสุข และยังได้แต่งชุดสวย ๆ ขณะที่ผู้แข็งขันอย่างซัลมานไม่เหลืออะไรเลย เมื่อตัวละครผู้เล่าเรื่องนึกเปรียบเทียบแล้วพิมพ์ว่า “โลกมันต่างกันเหลือเกินนะ” แหลมถามซ้ำเพราะไม่ได้ยิน เขาจึงกล่าวกับแหลมว่าเปล่าหรือไม่มีอะไร พร้อมชมว่า “แกดูเก่งมากกับไอ้ชุดทักซิโตนั่น” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 349) ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับซัลมานที่เล่าผ่านแหลมว่า ซัลมานชายที่เพราะเหตุผลทางธุรกิจจึงมีน้ำหนักของความน่าเชื่อถือลดลง ในทางกลับกันผู้อ่านก็มีแนวโน้มจะเชื่อในทางตรงกันข้ามมากกว่าว่าซัลมานไม่ยอมขายที่เพราะความหวงแหนในผืนแผ่นดินเกิด

ส่วนการทบทวนที่ดูเมียดมัดบทยแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมนี้เป็นผลมาจากการตกอยู่ในภาวะของความขัดแย้งอย่างไม่มีทางเลือก และแรงบีบคั้นของอำนาจที่เขาเองไม่อาจต่อสู้ดิ้นรนขัดขืน มากกว่าจะมาจากนิสัยสันดาน ดังเห็นได้ว่าแม้แต่แหลมซึ่งแสดงท่าทีว่าไม่ได้ชอบหน้าซัลมานนัก ก็ให้การรับรองในข้อนี้ ว่าเดิมทีนั้น “ซัลมานเป็นคนดีที่น่าคบหา” และ “รักลูกรักเมียเสียยิ่งกว่าใคร” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 342)

มูลเหตุของปัญหา

เมื่อมูลเหตุของปัญหาไม่ได้มีที่มาจากผู้ถูกกระทำ ก็เท่ากับว่าตัวบทได้ชักชวนให้ผู้อ่าน มองปัญหาไปที่อื่นโดยเฉพาะกลุ่มผู้กระทำ หากตั้งคำถามว่าใครคือผู้กระทำหรือเป็นผู้รุกรานโลกของ ซัลมาน จำเลยที่หนึ่งก็ย่อมจะเป็นผู้ดำเนินการทางธุรกิจอย่างเจ้าของโรงแรม จำเลยที่สองก็คือนักการเมืองซึ่งร่วมมือกับเจ้าของโรงแรมในการกำจัดคู่แข่งทางธุรกิจซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการกักขังซัลมานไว้กับปัญหาในตอนที่เขาเปลี่ยนใจยอมแก้ปัญหาด้วยการขายที่ ส่วนจำเลยที่สามก็คือบรรดานักท่องเที่ยวผู้ชื่นชมโลกของซัลมาน รวมความแล้วเห็นได้ว่าปัญหาของซัลมานมีที่มาจากสามส่วนคือ ระบบทุนนิยม อิทธิพลทางการเมือง และการบริโภคเชิงคุณค่า

สัญญาและการบริโภคเชิงคุณค่า

ในจำนวนมูลเหตุทั้งสามด้านข้างต้นนั้น มูลเหตุประการสุดท้ายนั้นจะเป็นประเด็นที่เป็นจุดวิพากษ์ของเรื่อง ความน่ากลัวของระบบทุนนิยมอาจจะไม่ได้อยู่ที่การแสวงหากำไรและการร่วมกับการเมืองแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งเป็นประเด็นที่เห็นได้ชัดเจนเท่านั้น สิ่งที่น่ากลัวที่สุดก็คือความสามารถในการแปรการเสพการบริโภคให้กลายเป็นเรื่องของคุณค่า หรือขายความสำนึกเรื่องคุณค่าอย่างปลอม ๆ

ตัวบทเน้นประเด็นนี้หลายครั้ง ธุรกิจการท่องเที่ยวทะเลตามที่ปรากฏในเรื่องล้วนสร้างจุดขายด้วยการตอบสนองต่อความชื่นชมในคุณค่าและความสวยงามของธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว แต่ตัวบทก็ได้แสดงให้เห็นว่าการตอบสนองความต้องการเหล่านี้เป็นเพียงการขายความสำนึกในเรื่องคุณค่า และเป็นกิจกรรมการบริโภคอย่างหนึ่งไม่ต่างจากการบริการอื่น ๆ ของธุรกิจท่องเที่ยวดังความที่บรรยายถึงความคิดของผู้เล่าเรื่องว่า

(ข้าพเจ้าเป็นนักเขียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมองโลกอย่างเข้าใจ ข้าพเจ้าพบว่าในเมื่อธุรกิจซื้อขายที่ดินชายทะเลเข้มข้นถึงขนาดเล็ดท่วมหาดทราย นั่นก็หมายความว่าไม่มีสิ่งใดต้องคำนึงถึงอีก ข้าพเจ้าย่อมเล็งเห็นถึงความสวยงามใด ๆ จากชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นเรื่องเหลวไหล สิ่งที่ข้าพเจ้าควรทำก็คือร่วมสนุกไปกับบาร์เหล้าดีสโก้คลับชายหาดทรายที่นักธุรกิจชายทะเลคิดสรรมาบำเรอ เช่นเดียวกับเมื่อเดินทางไปกับเรือทัวร์ทะเลของบริษัทใหญ่ ๆ ข้าพเจ้าก็พลอยสนุกสนานไปกับย่านถนนสีลมที่ยกมาอยู่บนเรือ จิตใจไม่เรียกร้องที่จะดำลงไปดูปะการังใต้ทะเลอีก ข้าพเจ้าพยายามทำใจให้ปล่อยตามว่า ทุกสิ่งอันสนุกสนานและควรค่าสำหรับการท่องเที่ยว ได้รับการจัดสรรไว้บนเรือโดยหัวคิดโปร่งใสของนักธุรกิจบริการเหล่านั้นแล้ว ด้วยการลงทุนแข่งขันกันที่สูงทั้งมูลค่าและชีวิต และนั่นเป็นเหตุผลเพียงพอที่ทำให้ข้าพเจ้าไม่ตกอกตกใจ เมื่อรู้ว่าเรือลำนี้ได้ทิ้งสมอลงทำลายป่าปะการังโดยไม่เห็นความสำคัญใด ๆ) (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 337-338)

อันตามัน อินทก็ไม่ต่างกัน ดังความที่บรรยายว่า “ในโรงแรมมีธุรกิจบริการพร้อมมูลทั้งบาร์เหล้า เฮค มินิเธียร์เตอร์ ศูนย์สุขภาพ และสระว่ายน้ำขนาดใหญ่บนระเบียงดาดฟ้า” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 337-338) ดังนั้นบ้านและครอบครัวของชลมานก็คือสิ่งที่ถูกขายเพื่อการบริโภคเช่นเดียวกับบริการอื่น ๆ ของโรงแรม ต่างกันแต่นี้คือการบริโภคเชิงสัญญาและการบริโภคเชิงคุณค่า นักท่องเที่ยวผู้ชื่นชมกับภาพวิถีชีวิตของชลมานมีฐานคิดเรื่องคุณค่าอยู่เบื้องหลัง วิถีชีวิตพื้นบ้านคือความตรงข้ามกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ท่ามกลางความเจริญของวัตถุ วิถีชีวิตพื้นบ้านจึงมีความหมายที่ตรงกันข้ามกับ “วัตถุ” ก็คือมีความหมายในแง่ “จิตใจ” กล่าวคือยิ่งมีความเจริญทางวัตถุ น้อยลงเท่าใดก็มีความหมายด้านจิตใจมากขึ้นเท่านั้น นักท่องเที่ยวเสพความรู้สึกในแง่ นี้ คือเสพความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าทางจิตใจทั้งนี้เพราะโดยตรรกะ การที่เราชื่นชมหรือสนับสนุนสิ่งใดก็ย่อมจะมีความหมายโดยนัยยะว่ามีสิ่งนั้นผู้ชื่นชมและสนับสนุนเรื่องคุณค่าก็คือผู้มีคุณค่า อย่างไรก็ตามตัวบท ก็แสดงให้เห็นว่านี่เป็นเพียง “การเสพ” ทาง

ความหมายหรือสัญญา พวกเขาใฝ่หาสิ่งนี้ขณะที่ตัวเองพักอยู่โรงแรมหรู ดังที่กล่าวถึงจุดขายของอันดามัน อินน์ว่า เพียงแต่มาพักที่นี้ “นักท่องเที่ยวผู้นิยมธรรมชาติ” ก็ “สามารถเห็นบ้านของชาวประมงอันเจียบสงบน่าอยู่” โดยที่พวกเขา “ไม่จำเป็นต้องกระดิกตัวออกจากห้องเลย” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 345-344) ผู้ประกอบการเข้าใจวิธีการบริโภคเช่นนี้ดีและเตรียมไว้บริการอย่างพร้อมสรรพ โลกของซัลมานคือโลกจริง แต่วิถีของการบริโภคเช่นนี้ก็ไม่ได้ต้องการสิ่งที่เป็นความจริงจริง ๆ หากแต่ต้องการการตอบสนองความต้องการทางสัญญาที่มีความเป็นจริงหนุนหลัง โลกของซัลมานจึงต้องเป็นโลกของความเป็นจริงที่ถูกแต่งเติมบางส่วน อาทิกรณีของเรือกอล์ฟและที่ทางโรงแรมสั่งทำจากปัตตานีแล้วนำมาผูกไว้ข้างกระท่อมเพื่อความสวยงามและเอาใจฝรั่งนักท่องเที่ยวที่มักถามหารวมทั้งการว่าจ้างให้ชะฮาดียะฮ์ของซัลมานหุงหาอาหารด้วยไม้พื้น เพื่อให้มีควันไฟลอยกรุ่นขึ้นมาจากกระท่อมอย่างสวยงามในตอนเช้ามืด และให้เธอนุ่งผ้าปาเต๊ะแบบชาวเลเพื่อตอบสนองความต้องการชื่นชมวิถีชีวิตพื้นบ้านของนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่ต้องเป็นวิถีชีวิตพื้นบ้านจริง ๆ เท่านั้น แต่ต้องเป็นวิถีพื้นบ้านตามความคาดหวังที่ตรงกับสัญญาในมโนคติของพวกเขาอีกด้วย (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 346)

ในประเด็นนี้ตัวบทตั้งคำถามเชิงวิพากษ์กับทุกคน นับแต่นักท่องเที่ยวซึ่งชื่นชมต่อโลกของซัลมาน รวมทั้ง “ข้าพเจ้า” ผู้เล่าเรื่องที่แม้จะแสดงความเห็นอกเห็นใจซัลมานอยู่ในที่ ดังในเนื้อเรื่องบางตอนที่กล่าวถึงบรรดานักท่องเที่ยวและผู้เล่าเรื่องเกี่ยวกับปฏิกิริยาที่พวกเขามีต่อซัลมานโดยใช้ถ้อยคำชุดเดียวกัน อาทิ “คิดดูอีกทีก็เป็นเรื่องน่าขันที่นักท่องเที่ยวพากันไปยืนมองโลกของ ซัลมานเหมือนเป็นอาหารน่าลิ้มลอง” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 346) และบรรยายถึงผู้เล่าเรื่องไว้ในตอนท้ายเรื่องว่า

(สมองข้าพเจ้าทำงานหนักขณะเฝ้ามองโลกของซัลมาน คิดถึงแต่ข้อเสนอแนะของเพื่อนคนหนึ่งที่บอกว่า ในห้วงเวลาต่อไปห้าสิบปีต่อไปข้างหน้า เนื้อหาของวรรณกรรมจะต้องหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องอนุรักษัธรรมชาติ เพราะนี่เป็นกระแสซึ่งได้รับการป่าวร้องและขานรับอิงอลไปทั่วโลก และนี่คือโอกาสที่ข้าพเจ้าควรรีบฉกฉวย ข้าพเจ้าได้ครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลาในช่วงหกเดือนมานี้ว่าจะหยิบยกแง่มุมไหนมาเขียนเป็นนวนิยายสักเรื่อง เมื่อมาเจอโลกใบเล็กของซัลมานเข้า ข้าพเจ้าคล้ายจะได้กลิ่นอาหารในงานที่คิดถึงมานาน แต่ก็ก็เป็นเพียงกลิ่น... ด้วยข้าพเจ้าไม่แน่ชัดในสาเหตุที่ทำให้ซัลมานหวงแหนแผ่นดินยิ่งกว่าอะไรหมด-เพราะพ่อ เพราะพระอัลเลาะห์ หรือเพราะความโง่เขลาทางธุรกิจ... ข้าพเจ้ามองเห็นเพียงบางสิ่งบางอย่างที่รุกรานโลกใบเล็กใบนี้ แม้จะเป็นการรุกรานอย่างหยาบกร้านและเลือดเย็น แต่มันก็เป็นได้เพียงซบปลื้มในนวนิยายหากข้าพเจ้าคิดจะเขียน ข้าพเจ้าลองให้ซัลมานเป็นนักอนุรักษัธรรมชาติคนหนึ่ง ทว่าหลัง เรียบเรียงเรื่องราวในความคิดดูแล้ว มันก็เป็นเพียงความคิดอันโง่เขลา... ข้าพเจ้าพยายามมองโลกใบเล็กของซัลมานด้วยความเข้าใจ ใช้ทั้งสายตาและความคิดเข้าไปวนเวียนอยู่ในโลกใบนี้ แต่ก็ไม่มีพลังมากมายพอที่จะเก็บเกี่ยวสิ่งใดออกมาได้) (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 349-350)

ในที่นี้การเลือกบรรยายปฏิกิริยาทางความคิดของนักท่องเที่ยงและผู้เล่าเรื่องที่มีต่อโลกของซัลมานโดยใช้ถ้อยคำเดียวกันคือคำว่า “อาหาร” ไม่ว่าจะเป็ความตั้งใจของผู้แต่งหรือไม่ก็ตาม ก็ล้วนสื่อความถึงแนวคิดเบื้องหลังในการมองโลกของซัลมานที่ไม่แตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยงกับผู้เล่าเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยงของนักท่องเที่ยง และการสร้างงานประพันธ์ของผู้เล่าเรื่องล้วนถูกกำกับด้วยแนวคิดแบบบริโภคนิยม ทั้งนี้เพราะอาหารย่อมไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากวัตถุเพื่อการบริโภค

ผู้รุกรานนอกตัวบท

พร้อมกับสื่อความคิดในประเด็นข้างต้น ความในตอนที่นี้ยังเตือนผู้อ่านเกี่ยวกับกระบวนการในการสร้างงานประพันธ์ว่าไม่ใช่ “การสะท้อนความจริง” อย่างตรงไปตรงมา นักประพันธ์อาจหยิบยกเอาปรากฏการณ์ที่พบเห็นในสังคมมาเป็นประเด็นหรือวัสดุของเรื่อง แล้วเสริมเติมแต่งกับจินตนาการ (เช่นตอนที่หนึ่งที่บอกว่าผู้เล่าเรื่องพยายามแต่งให้เรื่องราวของซัลมานเป็นซัพพลีตในนวนิยาย และจะทดลองให้ซัลมานเป็นนักอนุรักษ์แต่ก็ดูไม่เข้าที่) นอกจากนี้ ในประเด็นนี้ เมื่อย้อนกลับไปดูประเด็นการดำเนินการทางธุรกิจของเจ้าของโรงแรมที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ในแง่ “การเสริมแต่งความจริง” ก็ไม่ต่างกัน การสร้างงานประพันธ์ไม่ได้สามารถเสนอความจริงที่เป็นจริงล้วน ๆ แต่เช่นเดียวกับเจ้าของโรงแรมนักประพันธ์ต้องเสนอความจริงตามความคาดหวัง ที่ตรงกับสัญญาในมโนคติของนักอ่าน ดังในตอนต้นของความในเรื่องที่ยกมา ผู้เล่าเรื่องสนใจเรื่องราวของซัลมานซึ่งเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกันอยู่กับการทำลายธรรมชาติก็เพราะคำพูดของเพื่อนที่ว่า ในเวลาต่อจากนี้ไปนี่จะเป็นกระแสของวรรณกรรมที่ “ได้รับการป่าวร้องและขานรับอิงออลไปทั่วโลก” ที่เขา “ควรรีบฉกฉวย” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2547 : 349-350)

มาถึงตรงนี้หากย้อนทวนตรรกะของตัวบทในประเด็นว่า ใครบ้างที่เป็นผู้รุกรานโลกของซัลมานในกิจกรรมการบริโภคดังกล่าวนี้ เห็นได้ว่าตัวบทไม่ได้ตั้งคำถามกับตัวละครภายในตัวบทเท่านั้น หากแต่เลยมาตั้งคำถามกับผู้อ่านที่อยู่นอกตัวบทอีกด้วย ทั้งนี้เพราะหากบุคคลกลุ่มแรกที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์คือผู้ประกอบการอย่างเจ้าของโรงแรมกับนักท่องเที่ยง ต่อมาเมื่อตัวบทหันมาตั้งคำถามกับนักเขียนในฐานะผู้สร้างงานประพันธ์ คู่ขนานของโครงสร้างนี้ก็ย่อมจะเป็นใครอื่นไม่ได้นอกจากผู้อ่านซึ่งอยู่นอกตัวบท ผู้อ่านคงอดไม่ได้ที่ต้องหันมาตรวจสอบตัวเอง ว่าความนิยมชมชอบเสพวรรณกรรมแห่งความทุกข์ยากของผู้เสียเปรียบในสังคมอย่าง “โลกใบเล็กของซัลมาน” หรือกิจกรรมอื่นใดก็แล้วแต่ที่มีภาพลักษณ์เชิงคุณค่าดังกล่าวนี้ เป็นเพราะความสำนึกในคุณค่า หรือที่แท้แล้วเป็นเพียง “การบริโภคเชิงคุณค่า” ที่อนุญาตให้เราเสพความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง แต่ได้กลายเป็นอีกคนหนึ่งที่ได้รุกรานโลกของซัลมานโดยไม่รู้ตัวภายใต้ฉลากของคุณค่าไปด้วยหรือไม่

3. สรุป

“โลกใบเล็กของซัลมาน” กล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่มีทั้งคุณค่าทางความคิดและคุณค่าทางศิลปะ แนวคิดสำคัญของเรื่องคือ แสดงถึงความซับซ้อนของปัญหาความยุติธรรมในโลกยุคไร้พรมแดนที่ปัจเจก-บุคคลผู้ยึดมั่นคุณค่าในโลกเก่าต้องเผชิญกับการถูกระงับอย่างไม่อาจต่อสู้ดิ้นรน และได้แสดงว่าความน่ากลัวของระบบทุนนิยมอยู่ที่การใช้อำนาจรัฐแสวงหาผลประโยชน์อย่างชอบธรรม ตลอดจนความสามารถในการสร้างภาพลวงตาในธุรกิจการบริโภคเชิงคุณค่า บุคคลผู้ถูกระงับจึงตกเป็นเหยื่อภายใต้การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย ข้าผู้มีส่วนร่วมกระทำต่อเขาก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยม หากแต่เป็นใครก็ได้ที่ขาดการตรวจสอบตัวเอง ทางออกจึงจำต้องอยู่ที่การตั้งสติเพื่อแยกแยะระหว่างความสำนึกเรื่องคุณค่าที่จริงแท้ กับสิ่งที่เป็เพียงการบริโภคเชิงคุณค่า อันเป็นมายาคติแห่งการขายที่สำคัญของระบบทุนนิยม

ในแง่ของวิธีการประพันธ์ นอกจากจะใช้วิธีการทางศิลปะที่สามารถกระตุ้นการใคร่ครวญของผู้อ่านมากกว่าจะยึดยึดคำตอบสำเร็จรูปอย่างตายตัวแล้ว จุดเด่นอีกประการหนึ่งของเรื่องก็เป็นตั้งที่นักวิจารณ์ท่านหนึ่งกล่าวไว้ เรื่องสั้นเรื่องนี้ “ใช้เทคนิคการเขียนแบบเรื่องเล่าที่เล่าเรื่องของตัวเอง (Metafiction)” ซึ่งมีส่วนสำคัญที่เอื้อให้ผู้ประพันธ์สามารถเสนอความคิดในมิติที่ซับซ้อนและย้อนแย้งในตัวเองมากกว่าจะเสนอความคิดผูกขาดของผู้ประพันธ์ตามวิธีการเล่าเรื่องแบบประเพณีนิยมที่กระทำกันมา (นฤมิตร สอดสุข, 2547 : 353) ด้วยเหตุนี้วิธีการเล่าเรื่องแบบนี้จึงเป็นที่นิยมของงานประพันธ์แนวหลังสมัยใหม่ และอาจคาดหมายได้ว่านับจากนี้ไปศิลปะแนวนี้ก็จะเป็วิธีการในกระแสนิยมของวงวรรณกรรมที่ “ได้รับการป่าวร้องและขานรับอึงอล” นับเนื่องไปอีกหลายทศวรรษ

4. รายการอ้างอิง

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. 2547. “โลกใบเล็กของซัลมาน” ใน มองข้ามบ้านักเขียน : เรื่องสั้นไทยในทัศนะนักวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ชมนาด.

นฤมิตร สอดสุข. 2547. “ ‘โลกใบเล็กของซัลมาน’ มองจากมุมหลังมาร์กซ์ หลังสมัยใหม่ และอนาธิปไตยใหม่ ” ใน มองข้ามบ้านักเขียน : เรื่องสั้นไทยในทัศนะนักวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ชมนาด.

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (บรรณาธิการ). 2547. “ประวัติผู้เขียน กนกพงศ์ สงสมพันธุ์” ใน มองข้ามบ้านักเขียน : เรื่องสั้นไทยในทัศนะนักวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ชมนาด.

Analysis of Chinese female's State through The movie "Raise the Red Lantern" of Zhang Yi mou

การวิเคราะห์ภาพผู้หญิงผ่าน
ภาพยนตร์เรื่องจีน "Raise the Red Lantern" ของ Zhang Yi mou

Zhang Yun¹ and Marasri Sorthip^{2*}

¹ M.A. Student in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Science, KKU, Thailand

² Ph. D, Lecturer in the Thai Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, KKU, Thailand

^{1,2} Research on Plurality in the Mekong River (CFRP)

^{1,2} Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

¹ E-mail: moguxiaoyun110@126.com

*Corresponding Author

Abstract

This article aimed to study the state of female characters in the film Raise the Red lantern of Zhang Yimou. The prominent characters were female and the concept about female was presented by using feminist theory in this story. Findings of the study revealed that the main concept about female reflected in this story were: 1. Female were reduced to the weak in the patriarchy society 2. The lack of equality of economic and social reform led to release of female who were bound 3. the concept shown in the film Raise the Red lantern are : The fate of female were not depend on themselves .Freedom and rights of female depended on Red Lantern in the film .The reason why named this film Raise the Red lantern was : Red Lantern was particularly important for female in this film. It was symbol of status and rights for female in that society. In addition, the film also shows The anti-feudal system and claims Equality of women .

Keywords: Chinese female Feminist Red lantern movie

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ภาพผู้หญิงในภาพยนตร์เรื่อง Raise the Red lantern หรือชื่อภาษาไทยว่า ตำนานรักโคมแดง ของ Zhang Yimou ภาพยนตร์เรื่องนี้มีตัวละครเอกเป็นผู้หญิงและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงโดยใช้กรอบทฤษฎีสตรีนิยม ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดหลักเกี่ยวกับผู้หญิงที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์เรื่องนี้ คือ 1. การตกเป็นเบี้ยล่างในสังคมที่ถูกระบบชายเป็นใหญ่ 2. การขาดความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและการปฏิรูปสังคมนำไปสู่การปลดพันธนาการของผู้หญิง 3. ขณะที่แนวคิดที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง Raise the Red lantern คือ ชะตากรรมผู้หญิงจีน ไม่ได้อยู่กับตัวเอง เสรีภาพและสิทธิของผู้หญิงขึ้นอยู่กับโคมไฟสีแดงในภาพยนตร์เรื่องนี้ เหตุผลที่ตั้งชื่อ Raise the Red lantern ให้ภาพยนตร์เรื่องนี้คือ โคมไฟ สีแดงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงในเรื่องนี้ เป็นสัญลักษณ์ของสถานะและสิทธิสำหรับผู้หญิงในสังคมนั้น นอกจากนั้นแล้วภาพยนตร์เรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านระบอบศักดินาและการเรียกร้องความเท่าเทียมของผู้หญิงอีกด้วย

คำสำคัญ : ผู้หญิงจีน สตรีนิยม โคมแดง ภาพยนตร์

บทนำ

สังคมจีนเป็นสังคมปิตาธิปไตยซึ่งผู้หญิงต้องเชื่อฟังผู้ชาย ในสมัยโบราณของประเทศจีน นักคิดจีนโบราณขงจื้อเคยกล่าวว่า“君为臣纲，父为子纲，夫为妻纲” (three cardinal guides: ruler guides courtiers; father guides son; husband guides wife) หมายถึงความว่า ผู้คนต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ลูกต้องเชื่อฟังพ่อ ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี

อัชมา มหพสุธานนท์ (2553) เคยกล่าวว่า ในช่วงอดีตจนถึงต้นศตวรรษที่ยี่สิบ ความเป็นตัวตนของผู้หญิงถูกกำหนดไว้ตามแนวคิดปรัชญาโบราณ ผู้หญิงเป็นผู้ถูกกำหนด และไม่มีเสียงที่แท้จริงของตนในตลอดช่วงนี้ ดังจะยกตัวอย่างจากรวรรณกรรมเด่นๆ บางส่วนของช่วงนี้มากล่าวไว้คร่าวๆ ดังนี้

หนังสือคัมภีร์กวีนิพนธ์ (诗经 ซื่อจิง) ซึ่งรวบรวมขึ้นในราวปีที่ 600 ก่อนคริสตกาล และจัดว่าเป็นวรรณกรรมชิ้นแรกของจีนนั้น ได้เสนอตัวตนของสตรีผ่านการบรรยายความสัมพันธ์เครือญาติฝ่ายชาย เช่นการเรียกขานผู้หญิงว่าเป็นลูกสาวของใคร น้องสาวของใคร หรือภรรยาของใคร และสตรีจะมีบทบาทในสังคมตามตำแหน่งฐานะของสามี สตรีที่สามีทิ้งเป็นคนน่าสงสาร มีชีวิตเหมือนเป็นคนขายของของสังคม ทั้งหมดนี้เสนอและตอกย้ำแนวคิดที่ว่า สตรีซึ่งปราศจากชายคู่ครองนั้น เป็นคนล้มเหลวทางสังคม

ในช่วงศตวรรษที่สี่ก่อนคริสตกาล สถานภาพของสตรีถูกจัดอันดับไว้แจ่มชัดขึ้นกับความสัมพันธ์ 5 ประการตามแนวคิดของลัทธิขงจื้อ อันได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่าง กษัตริย์และขุนนาง บิดาและบุตร สามีและภรรยา พี่ชายและน้องชาย และเพื่อนกับเพื่อน ตามหลักนี้ สตรีมีบทบาทที่ชัดเจน หรือเป้าหมายของชีวิต คือ ภรรยา ผู้ให้กำเนิด หลักการนี้แพร่หลาย และมีอิทธิพลกันมาสืบเนื่องยาวนานตามการเฟื่องฟูของลัทธิขงจื้อในจีน

ในหนังสือประวัติศาสตร์เล่มแรกของจีน บันทึกประวัติศาสตร์ (史记 สือจี้) ที่เขียนขึ้นราวปีที่109-91 ก่อนคริสตกาลนั้น อ้างถึงต้นกำเนิดของชาวจีนว่าสืบทอดมาจาก เทพเจ้า โดยมีได้เอ่ยถึงเจ้าแม่สำคัญๆ ตามตำนานยุคแรกที่สืบทอดกันมาเลย สตรีที่พยายามใช้สถานภาพความเป็นแม่ เพื่อแสวงหาอำนาจ สตรีที่รุ่มรวยกับราชการงานเมือง หรือหญิงงานที่ทำให้กษัตริย์หลงใหล ประเด็นที่วรรณกรรมเรื่องนี้นำเสนอในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงแล้ว คือ สตรีอาจเป็นสาเหตุแห่งการล่มสลายของอำนาจและ ราชวงศ์ได้หากไม่ถูกควบคุมให้เหมาะสม

ผลงานวรรณกรรมของจีนโบราณ มีคุณค่าข้ามพันมิติแห่งเวลาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากการสืบทอดคำสอนในวรรณกรรมยุคแรกเริ่มซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของแนวคิดปรัชญาต่างๆ ของจีนมาตลอดหลายพันปี แม้แต่ในต้นศตวรรษที่จีนรุ่มรวยทั้งภายในและภายนอก เปลี่ยนแปลงการปกครอง ต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันภายใน และถูกรุกรานจากประเทศจักรวรรดินิยมทั้งหลาย วรรณกรรมก็ยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง คือเป็นเครื่องมือที่ทุกฝ่าย-รัฐบาล ปัญญาชน นักปฏิรูป นักปฏิวัติ ใช้เพื่อยืนยันความชอบธรรมในการปกครอง เพื่อตอกย้ำว่าททกรรมในการปกครอง เพื่อชี้แนะทางความคิด เช่น ปลุกเร้ากระแสความเป็นประชาธิปไตย กระแสต่อต้านจักรวรรดินิยม ศักดินา และผลักดันแนวคิดแบบมนุษยนิยมในหมู่คนรุ่นใหม่และปัญญาชนสมัยนั้น เป็นต้น (อัชมา มหพสุธานนท์ : 2553)

อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงถูกกดขี่และไม่เท่าเทียมกับผู้ชายในสังคมสมัยโบราณของจีน วรรณกรรมมาจากความจริงในสังคม แต่มากกว่าความจริงวรรณกรรมจีนได้แสดงให้เห็นชีวิตจริงของผู้หญิงคนจีนอย่างชัดเจน สะท้อนปัญหาของชาวจีน ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดบางอย่าง

ภาพยนตร์เรื่อง Raise the Red lantern ของ Zhang Yimou ซึ่งได้รับการดัดแปลงมาจากนวนิยายเรื่อง Wives and Concubines ของซวง เรื่องนี้เสนอในปี 1991 บริบทคือสังคมจีนปี 1920 ซึ่งยังไม่ได้ปลดปล่อยสถานะของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชายในสังคมนั้น อัชมา มหพสุธานนท์ กล่าวว่า “ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 นี้เป็นจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์จีน มีความวุ่นวายทางการเมือง กลุ่มอำนาจต่างๆ ในจีนต่อสู้กันเอง พร้อมกับที่มีการผสมผสานระหว่างแนวคิดและวัฒนธรรมของจีนกับของตะวันตก กลุ่มปัญญาชนต่างๆ มารวมตัวกันด้วยจุดประสงค์ที่หลากหลาย เพื่อกู้ชาติ เพื่อปฏิรูป และบางกลุ่มก็ต้องการถึงขนาดการปฏิวัติ แต่การเคลื่อนไหวของปัญญาชนกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีจุดประสงค์ที่คล้ายกันคือ ต่างต้องการชาติเข้มแข็ง ก้าวหน้า เช่นเดียวกับที่ต่างก็มองว่า แนวคิดของลัทธิขงจื้อ และจารีตประเพณีต่างๆ ของจีนซึ่งเคยเป็นความภูมิใจของจีนนั้นในช่วงนี้กลับกลายเป็นเครื่องถ่วงและพันธนาการประเทศไว้ไม่ให้ทันสมัย เพื่อเป็นการทำลายอิทธิพลทางความคิดของลัทธิขงจื้อ ผู้หญิงจึงถูกกำหนดบทบาทใหม่ ให้มีสิทธิทางการศึกษา และมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต ทำงาน เลือกรู้ครอง เพื่อทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ” (อัชมา มหพสุธานนท์ : 2553)

ภาพยนตร์เรื่อง Raise the Red lantern เป็นผลงานที่ตีพิมพ์ของ Zhang Yimou ซึ่งได้รางวัลจำนวนมาก ก็เป็นผลงานที่สะท้อนความจริงของสังคมนั้น ทำให้รุ่นใหม่เข้าใจชะตากรรมของผู้หญิงในสังคมสมัยนั้น และรู้จักความสำคัญของความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสมัยใหม่

ในประเทศไทยก็มีเรื่อง ชื่อว่ามงกุฎดอกส้ม ซึ่งได้ถูกนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ทางช่อง 7 และกลายเป็นนิยมสูงสุดจนมีวลีติดตลกปากของคนทั่วไปว่า “ไม่ถ่ายหลังจาย” ซึ่งเป็นคำพูดของตัวละครที่แสดงเป็นคุณนายที่ 3 ในเรื่องนี้ แม้ว่าจะเป็นเพียงนิยายเล่มเล็กๆ แต่ถ่ายเถา สุจริตกุล ก็ได้ถ่ายทอดตัวละครออกมา ได้อย่างสมจริง โดยเรื่องมงกุฎดอกส้มนี้ผู้แต่งได้เค้าโครงมาจากนวนิยายจีนเรื่อง Wives and Concubines ของ ซวงเหมือนกันกับภาพยนตร์เรื่อง Raise the Red lantern ของ Zhang Yimou ถ่ายเถาได้นำนวนิยายและภาพยนตร์ผสมผสานกันพร้อมทั้งดัดแปลงให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย และเขียนบทละครได้อย่างสมจริง ด้วยฝีมือการแต่งบทของคุณถ่ายเถาที่โดดเด่น จึงทำเรื่องมงกุฎดอกส้มเป็นตัวอย่างผลงานที่สะท้อนชีวิตจริงของผู้หญิงในสังคมนั้นๆ

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิดสตรีนิยม ซึ่งเป็นแนวความคิดและกระบวนการในการต่อสู้ เพื่อเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคของสตรี เพื่อปลดปล่อยสตรีจากการถูกกดขี่ การเอารัดเอาเปรียบ ความไม่เสมอภาค และความไม่เป็นธรรม ในสังคม (ลักษณะ วัตเจริญพงศ์, 2541: 1-2) โดยแนวความคิดนี้มาจากความเชื่อพื้นฐานว่า ผู้หญิงในโลกนี้ต่างต้องทนทุกข์จากความเป็นเพศหญิงของตน สืบเนื่องมาจากการได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในสังคม (Humm 1999: 94) กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) ได้อธิบายเพิ่มว่าสตรีนิยมไม่ได้หมายถึงเพียงแค่กลุ่มแนวคิด ที่ศึกษาเรื่องผู้หญิงกับผู้ชาย แต่มีความหมายกว้างและกินความไปถึง แนวคิดที่

ศึกษาว่า ความเป็นเพศหญิงและความเป็นเพศชาย ถูกสร้างและดำรงรักษาไว้อย่างไร (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551: 592)

นอกจากนี้ คำอธิบายหรือแนวคิดทางสตรีนิยมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดกระแสหลัก ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเสรีนิยม (Liberalism) ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) จิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) หรือแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) นักสตรีนิยมได้นำแนวคิดเหล่านั้นมาขยายความ ปรับแต่งให้กลายเป็นกรอบทฤษฎีที่กว้างขึ้นและใช้อ้างอิงได้ (Arneil, 1999) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหลายสำนักคิดด้วยกัน และในปัจจุบันคนส่วนใหญ่ยอมรับประเด็นที่นักสิทธิสตรีนำเสนอ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเพศ เรื่องความเสมอภาค ประเด็นเหล่านี้ได้มีสื่อออกไปไม่เฉพาะแต่ประเทศในตะวันตกเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิสตรีในประเทศอื่นๆ ด้วยเช่นกัน และเป็นประเด็นปัญหาที่ควรจะหยิบยกมาพิจารณาในการแก้ไขปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคมของผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว

ผลการศึกษา

ภาพยนตร์เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ในสังคมสมัยโบราณของประเทศจีน มีครอบครัวที่มีลักษณะ ศักดินาหนึ่ง ซึ่งมีผนังสูง ๆ มันก็เป็นคุกที่ปิดกั้นเสรีภาพของเพศหญิงด้วย มีผู้หญิงสี่คนพักอยู่ในบ้านหลังนี้ ซึ่งมีสามีที่เป็นเจ้าของบ้านศักดินา ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้ชายกดขี่ผู้หญิงอย่างไรโดยตรง แต่เสนอให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างผู้หญิงเพื่อได้โฉมไฟสีแดงซึ่งเป็นตัวแทนของสิทธิ เสรีภาพและความเคารพสำหรับผู้หญิง สะท้อนให้เห็นถึง ความต่อสู้ระหว่างผู้หญิงไม่ใช่เพื่อสามีของพวกเขา แต่เพื่อสิทธิของตนเอง

1. เนื้อเรื่อง

ภาพยนตร์นี้มีเนื้อเรื่องที่ว่า จุดเริ่มต้นของภาพยนตร์เรื่องนี้มันเป็นเรื่องของภุมิหลังของครอบครัว Songlian พ่อของเขาตาย แม่เลี้ยงบังคับเธอแต่งงานกับคนรวยชื่อเจ้านาย Chen เธอกลายเป็นภรรยาที่สี่ของเจ้านาย Chen ตั้งแต่นั้นมา ชีวิตของ Songlian เต็มไปด้วยโศกนาฏกรรม หลังจากเข้ามาบ้านเรือนของ Chen เธอตระหนักถึงว่าตนต้องพยายามต่อสู้กับผู้หญิงคนอื่นในบ้านแห่งนี้ จะได้รับความสนใจของสามีของพวกเธอ เพราะเพียงเธอได้รับความสนใจของสามีเท่านั้น จึงจะได้รับความเคารพจากคนอื่น สิทธิต่าง ๆ และเสรีภาพ ในขณะเดียวกัน ภรรยาอีกสามคนของเจ้านาย Chen ก็ทำร้ายซึ่งกันและกัน เพียงแค่เพื่อสิทธิ ที่มาจากสามีนั่นเอง ผู้หญิงทั้งสี่คนของเจ้านาย Chen มีภาพลักษณ์และพฤติกรรมที่ต่างกัน เป็นตัวแทนของผู้หญิงที่แตกต่างกันในทัศนคติของผู้ชายในยุคหนึ่ง ในสังคมสมัยเก่าผู้หญิงบางคนเชื่อฟังผู้ชายตลอด เป็นผู้หญิงแบบดั้งเดิม บางคนกลายเป็นคนเลวร้าย ทำร้ายคนอื่นเพื่อสิทธิและผลประโยชน์ของตัวเอง บางคนกล้าต่อสู้กับเจ้านายของบ้านศักดินาเพื่อสิทธิของตน ยังมีบางคนซึ่งตอนแรกกล้าต่อสู้กับผู้ชาย แต่ภายใต้การกดขี่ของสังคม กลายเป็นคนยอมรับเชื่อฟัง ชีวิตของผู้หญิงสี่คนในภาพยนตร์เรื่องนี้ สะท้อนให้เห็นถึงชะตากรรมของผู้หญิงในยุคหนึ่ง

2. ตัวละคร

ผู้แต่งมักจะตั้งตัวเป็นผู้มีญาณวิเศษ สามารถเข้าไปถึงความคิดความรู้สึกของตัวละครแล้วแจ้งให้ผู้อ่านทราบด้วยได้ ผู้กำกับ Zhangyimou ได้ใช้วิธีการแสดงออกมากมาย เช่น สัญลักษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึง ลักษณะนิสัยของตัวละคร ในภาพยนตร์เรื่องนี้มีทั้งหมดห้าตัวละครหลัก ได้แก่ เจ้านาย Chen และ ภรรยาสี่คนของเขา ตัวละครรอง ได้แก่ ผู้รับใช้ ตัวละครชายเจ้านาย Chen ไม่ได้ ปรากฏหน้าในภาพยนตร์เรื่องนี้ เราไม่สามารถมองเห็นใบหน้าของเขา แต่ได้ยินเสียงคำพูดของเขาเท่านั้น และคำพูดของเขามักจะเป็นคำสั่ง งามผู้กำกับไม่ได้พยายามสร้างภาพแทนของผู้ชายคนนี้ แต่แจ้งให้เราทราบว่า ผู้ชายคนนี้เป็นผู้ปกครองของครอบครัวศักดิ์ดินาโดยผ่านเสียงของเขาเอง

ภรรยาคนแรกของเจ้านาย ชื่อ Yuru ดูเหมือนอายุเท่ากับเจ้านาย Chen มีลูกชายคนหนึ่ง ทุกครั้งปรากฏตัวในภาพยนตร์จะใส่เสื้อผ้าสีเข้ม พูดไม่เยอะ ชอบดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ๆ ความคิดของเป็นความคิดแบบดั้งเดิม เป็นตัวแทนของผู้หญิงจีนสมัยเก่า การกระทำของเธอสอดคล้องคำกล่าวของขงจื้อ อย่างไรก็ตาม จากการแต่งกาย คำพูด การกระทำ ความคิด ของเธอ ได้เห็นชัดว่า ภรรยาคนแรกเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ดีในสังคมจีนสมัยเก่า

ภรรยาคนที่สอง ชื่อ Zhuoyun พูดจาอ่อนหวาน แต่ใจชั่วร้าย ชอบทำร้ายคนอื่นในเบื้องหลัง จากสีหน้าที่แสดงออกและคำพูดที่พูดออกมากของเธอ ทำให้รู้ว่าผู้หญิงคนนี้ไม่ใช่คนดี ก่อนเธอเข้ามาบ้านของเจ้านาย Chen อาจจะเป็นผู้หญิงใจดี เมื่อเข้ามาบ้านนี้เธอถูกกดขี่และไม่มีสิทธิ จึงพยายามปรับตัวเข้ากับชีวิตที่นี่ ในที่สุดบุคลิกภาพและคุณธรรมของตัวเองเปลี่ยนแปลงไปโดยผิดปกติ นี่ก็คือโศกนาฏกรรมของผู้หญิงในสังคมศักดินา นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าความปรารถนาในด้านสิทธิ เสรีภาพและ ภาควมใจของผู้หญิง

ภรรยาคนที่สามชื่อ Meishan ซึ่งเป็นนักร้องโอเปร่า Meishan เป็นสาวที่สวยงาม ชอบใส่เสื้อผ้าสีสดใส เช่นสี แดง สีม่วง สีขาว เป็นต้น เธอเป็นผู้หญิงที่มีบุคลิกภาพ และกล้าต่อต้านกับความไม่เป็นธรรมในสังคมระบบศักดินาปีตาธิปไตย แต่ในที่สุด Meishan ถูกฆ่าตายเพราะการออกไปเดทกับผู้ชายที่เขาแอบชอบ ผู้หญิงที่มีความคิดขั้นสูงและทันสมัยแบบ Meishan ในสังคมนั้น เป็นความก้าวหน้าของสังคมจีน แต่ถ้าบรรลุลความเท่าเทียมทางเพศ ต้องการความพยายามของผู้หญิงจำนวนมาก

ภรรยาคนที่สี่ชื่อ Songlian ซึ่งเป็นคนที่สี่ที่เข้ามาอยู่ครัวเรือน Songlian อายุ 19 ปี ได้เรียนหนังสือแค่หนึ่งปีก็ลาออกด้วยเหตุที่พ่อเขาเสียชีวิต Songlian ต้องเชื่อฟังแม่เลี้ยงแต่งงานกับเจ้านาย Chen ซึ่งมีอายุมากกว่าเขาประมาณ 40 ปี วันแรกที่เข้าบ้าน Songlian ใส่ชุดนักเรียนซึ่งเป็นสีขาว เมื่อดำรงชีวิตในครัวเรือนนี้ Songlian ตระหนักถึงว่าตนต้องพยายามต่อสู้กับผู้หญิงคนอื่นในบ้านนี้ จะได้รับความสนใจของสามีของพวกเขา เพราะเพียงเขาได้รับความสนใจของสามีเขาเท่านั้น เขาจึงได้รับความเคารพจากคนอื่น สิทธิต่าง ๆ และเสรีภาพ ในขณะที่เดียวกัน เราสามารถมองเห็นการต่อสู้ระหว่างหญิงไม่ใช่เพื่อผู้ชายกลับเป็นเพราะผู้หญิงขาดสิทธิในยุคนี้ นั่นก็คือการต่อสู้เพื่อรับสิทธิของตนเอง

3. การใช้สัญลักษณ์

ภาพยนตร์นี้ได้ใช้สัญลักษณ์มากมายเพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของสังคมปิตาธิปไตย และทัศนคติของผู้หญิงที่ถูกการกดขี่และความไม่เท่าเทียมในเรื่องนี้ ซึ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 โคมแดง

โคมแดงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดในภาพยนตร์เรื่องนี้ เพราะชะตากรรมของผู้หญิงก็เหมือนโคมแดง โคมแดงที่อยู่หน้าบ้านถูกตีไฟ หมายถึง ผู้หญิงจะได้สิทธิหลายอย่าง โคมแดงถูกดับลง หมายความว่าความความไร้อนาคต ไม่ทราบชีวิตในวันพรุ่งนี้เป็นแบบไหน โคมแดงถูกห่อด้วยผ้าสีแดงเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสได้สิทธิ ต่อจากนั้นไป รูปด้านล่างเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโคมแดงและสิทธิ

3.2 ผนังสูง

จากภาพดังกล่าวได้เห็นว่า ผนึ่งของครอบครัวนี้มีลักษณะสูง นี่คือลักษณะของการสร้างบ้านในสังคมจีนสมัยเก่า ในอดีตผู้หญิงส่วนมากเป็นแม่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบ้าน เลี้ยงลูก ถูกห้ามออกไปจากบ้าน ผู้หญิงมักถูกบังคับพันเท้า ทำให้ผู้หญิงยิ่งเล็ก ผู้ชายยิ่งชอบเป็นเพราะว่า ผู้หญิงไปไหนก็ไม่ได้ อยู่บ้านทำงานบ้านทุกวัน ผู้ชายจะได้รู้สึกโล่งใจเวลาทำงานข้างนอก ผนึ่งก็เป็นสัญลักษณ์ของฐานะ ผนึ่งสูงเป็นตัวแทนของฐานะของผู้ชาย ผู้หญิงต้องดำรงชีวิตอยู่ภายใต้การกดขี่ของผู้ชายในยุคนั้น ดังนั้นผนึ่งเป็นสัญลักษณ์ของฐานะและสิทธิของผู้ชาย

3.3 จิตรกรรมฝาผนัง

ในเรื่องนี้ ผู้หญิงทั้งสี่คน ต้องปฏิบัติตามกฎที่เจ้านาย Chen ตั้งไว้ หนึ่งใน คือ ภรรยาทั้งสี่คนต้องเข้ามากินเข้าตามเวลาที่กำหนดไว้ ชนิดอาหารก็ขึ้นอยู่กับเจ้านาย ผู้หญิงไม่มีสิทธิสั่งอาหารที่ตนชอบ ยกเว้นผู้หญิงที่วันก่อนหน้านั้นได้นอนกับเจ้านาย และทำให้เจ้านายมีความสุข จากภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่า รูปที่แขวนบนผนึ่งส่วนมากเป็นรูปผู้ชาย ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ของแต่ละราชวงศ์ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่า ผู้ปกครองเป็นผู้ชายเกือบทุกราชวงศ์ ในประวัติศาสตร์จีนพิจารณาได้ว่า รูปภาพที่แขวนบนผนึ่งนี้เป็นสัญลักษณ์ของการปกครองของผู้ชาย สังคมจีนผู้ชายเป็นใหญ่ และผู้หญิงต้องดำรงชีวิตอยู่ภายใต้การกดขี่ของผู้ชาย

3.4 ห้องลับหลังคา

บนหลังคามีห้องเล็ก ๆ ห้องหนึ่ง ทั้งมืดและแคบ ห้องนี้ใช้ในการฆ่าผู้หญิงที่ไม่เชื่อฟังเจ้านาย Chen หรือผู้หญิงที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในภาพยนตร์เรื่องนี้มีผู้หญิงสองคนถูกฆ่าตาย คนแรกคือ ภรรยาที่สาม ถูกฆ่าตายเพราะภรรยาที่สามออกไปพบผู้ชายที่เธอรัก ถูกจับและฆ่าตายในห้องใต้หลังคา อีกคนที่ถูกฆ่าตาย คือ สาวคนรับใช้ แขนงโคมแดงในห้องของตน ไม่สอดคล้องกับกฎข้อ เป็นเพราะว่าผู้รับใช้ไม่มีสิทธิเอาโคมแดงไปใช้เอง ถูกภรรยาที่สี่จับได้และถูกฆ่าตาย พิเคราะห์ได้ว่า ห้องลับเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจของผู้ชาย ผู้ปกครองตั้งกฎข้อเพื่อกดขี่ผู้หญิง ผู้หญิงเป็นคนที่น่าสงสารในยุคนั้น

3.5 การนวดเท้า

ก่อนนอนภรรยาทุกคนต้องยืนอยู่หน้าประตู รอคำสั่งของสามีและรอโคมแดงด้วย ภรรยาที่ถูกเลือกจะมีสิทธิ นวดเท้า ในวัฒนธรรมจีนสมัยเก่าเกี่ยวกับเรื่องเพศ การนวดเท้าจะเพิ่มความปรารถนาทางเพศของผู้หญิง รูปร่างค่อนเหมือนอวัยวะเพศของผู้ชาย ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศของผู้ชาย ในสมัยนั้น การนวดเท้าเป็นสัญลักษณ์ของทางเพศ และผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิงในด้านเพศสัมพันธ์

นอกจากนี้แล้ว ภาพยนตร์เรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นสัญลักษณ์อื่น ๆ ด้วย เช่น คำพูดของตัวละคร การใช้สี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้กำกับใช้สัญลักษณ์เหล่านี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงชะตากรรมของผู้หญิงและการตกเป็นเหยื่อของระบบชายเป็นใหญ่ในประวัติศาสตร์จีน

สรุปและอภิปรายผล

ภาพยนตร์เรื่อง raise the red lantern ของ Zhangyimou แสดงให้เห็นถึงการขาดความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและการปฏิรูปสังคมนำไปสู่การปลดพันธนาการของผู้หญิงขณะที่แนวคิดสตรีนิยมที่ปรากฏในภาพยนตร์ raise the red lantern คือ ชะตากรรมผู้หญิงจีนมาจากจารีตประเพณีที่ล้าหลัง และผู้หญิงต้องอดทน นอกจากนี้สตรีที่ศรัทธาในวิถีปฏิบัติของผู้หญิงในภาพยนตร์ของ Zhangyimou ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในด้านการท้าทายประเพณีดั้งเดิม คือ หนึ่งสามีหลายภรรยา เพื่อต่อต้านระบบศักดินาในช่วงเวลานั้น

แม้ว่าการต่อสู้ของภรรยาคนที่สามและภรรยาคนที่สี่ล้มเหลวไป แต่พฤติกรรมของพวกเธอแสดงให้เห็นว่าการต่อต้านวาทกรรมชายเป็นใหญ่ของแนวคิดสตรีนิยม คือ การตัดค่านเรื่องขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ที่กำหนดโดยผู้ชาย และทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสภาพคนชายขอบหรือบุคคลที่ถูกมองข้าม Zhangyimou ได้พยายามตีแผ่ชะตากรรมของผู้หญิงจีนในระบอบสังคมชายเป็นใหญ่ของจีนให้สังคมได้รับรู้

สุดท้าย เรื่องนี้สะท้อนปัญหาในชีวิตจริงของผู้หญิงจีน และทำให้เรารู้จักการเรียกร้องของผู้หญิงจีนปลดพันธนาการตนด้วยการตระหนักถึงการเป็นเหยื่อ ในระบบศักดินาและการเป็นทาสในสังคมชายเป็นใหญ่ ในสังคมปัจจุบัน ยังมีปัญหาชายและหญิงไม่เสมอภาค เช่น ในด้านทำงาน ไม่รับจ้างผู้หญิง แต่งงานแล้ว ผู้หญิงมักจะเป็นคนที่ลาออกจากงาน และเป็นแม่บ้าน เป็นต้น จริง ๆ แล้ว บรรลุความเท่าเทียมทางเพศยังคงต้องสู้อีกนาน ผู้หญิงต้องการเปลี่ยนความคิดของตน สังคมไม่ควรมีการกีดกันทางเพศในด้านจ้างพนักงาน ครูต้องให้ความรู้ที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมต่อนักเรียน พ่อแม่ต้องสอนลูกสาวเป็นคนที่มีความรู้ อิสระ และใจกว้าง เป็นต้น เพื่อให้ผู้หญิงมีที่ยืนในพื้นที่สาธารณะและมีความสามารถเชิงเศรษฐกิจเท่าเทียมกับชาย

บรรณานุกรม

- ชาติรี ลีศิริวิทย์ . (2551). ภาพเสนอของผู้ชายในนิตยสารปลูกใจเสือป่าช่วงปี พ.ศ. 2517- พ.ศ. .2527 :
กรณีศึกษา นิตยสารแมนและนิตยสารหนุ่มสาว .กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชานันท์ ยอดหงษ์. (2555). นายใน ชีวิตทางสังคมชายล้วนและเพศภาวะในพระราชสำนักพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. สาขาวิชาสตรีศึกษา วิทยาลัยสหวิทยากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จงจิต อนันต์คูศรี. (2540). มโนทัศน์สตรีนิยมในนวนิยายเรื่อง ซี เคม ทู สเตย์ ของ ซีโมน เดอ โบวัวร์
SIMONE DE BEAUVOIR), เดอะ เบล จาร์ ของ ซิลเวีย พลธา (SYLVIA PLATH), วาย อีส แดร์
ซอลต์ อิน เดอะ ซี ? ของ บริกิตเทอะ ชไวเกอร์ (BRIGITTE SCHWAIGER) และเรื่อง ลำเนาว์ป่า ของ คีเร
มอร์ อุณรุป (SIREMORN OUNHATUB). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ธเนศวรค์ ยานนาวา. (2541). “ผู้หญิงและอำนาจการเขียนแบบผู้ชาย :” ใน สตรีศึกษา 1: ผู้หญิงกับประเด็น
ต่างๆ. กรุงเทพฯโรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว .:
- บุญตานนท์. (2552). การเมืองในการทหารไทย สมัย ร.6. กรุงเทพฯสำนักพิมพ์มติชน :, 2559,
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ . (2554). สตรีไทยประวัติศาสตร์จากภาพยนตร์ .กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์รีดเดอร์ :พับลิชชิง.
- พรสวรรค์ สุวรรณธาดา. (2554). “แม่พลอยกับเฟมินิสม์” ใน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 28 (3)
กันยายน- ธันวาคม.
- ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์) .2556(. สุภาพบุรุษจุฑาเทพ :ภาพแทนความรักและชนชั้นของ ผู้หญิงชั้นกลางไทย .
เข้าถึงได้จาก .[ออนไลน์] <http://www.prachatai.com/journal/2013/07/47586>. [วันที่เข้าถึง 30
พฤษภาคม 2559].
- ศิริกมล อธิวาสนพงศ์. (2548). การถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นชายผ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐหน้า 1.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต .
- ศิริพร ภัคดีผาสุก. (2553). โครงการวาทกรรม ใน ”ความเป็นผู้หญิง“ นิตยสารสุขภาพและความงาม
ภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โคธิษฐ สุ่มมาตย์. (2556). ผู้หญิงและธรรมชาติในนวนิยายของถ้ายเถา สุจริตกุลโดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยมเชิง
นิเวศ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2553). ความเป็นชายที่เปลี่ยนไป สังคมไทยที่เปลี่ยนแปลง บทความนำเสนอในการ
ประชุมวิชาการนานาชาติ วรรณคดีเปรียบเทียบ ครั้งที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 18-19 สิงหาคม 2553.

- สีลาพร เจริญสาธิต. (2553). การนำเสนอภาพความเป็นชายผ่านโฆษณาบนหน้านิตยสารสำหรับผู้ชายในสังคมเมืองในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการตลาด คณะพาณิชยศาสตร์และบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชีลา ตันชัยนันท์. (2540). ใน “ทฤษฎีเกี่ยวกับสตรีศึกษา”. ผู้หญิงในทรวงจร จิตร ภูมิศักดิ์ และแนวคิดสตรีศึกษา. นนทบุรี:เจริญวิทย์การพิมพ์ :
- อมรรัตน์ รัตภาสุร. (2534). การนำเสนอภาพความเป็นชายในเพลงไทยสมัยนิยม : วิเคราะห์นักร้องชายยอดนิยมระหว่างปี พ .ศ.2531-2533. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังสนา ชิดรัตน์. (2543). ยุคใหม่ที่สะท้อนในภาพยนตร์อเมริกัน ช่วงปี พ .ศ.2539-2541. ภาพความเป็นชาย . วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต .
- อรทัย เพี้ยยุระ . (2556) วรรณกรรมวิจารณ์ Literary Criticism. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. รูปภาพมาจากภาพยนตร์เรื่อง Raise the Red lantern.
Youtubeonlinewatchinghttps://www.youtube.com/watch?v=qWtAK_YCrTw raise the red lantern

Legends of a Collapsed City: Commonalities and Relationships Between Literature and Locality

ตำนานเมืองล่ม: ลักษณะร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับท้องถิ่น

Anan Lakul¹ and Umarin Tularak²

¹ M.A. Student in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Science, KKU, Thailand

² Ph.D., Lecturer in the Thai Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, KKU, Thailand

^{1,2} Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

¹ E-mail: laungtaon@hotmail.com

*Corresponding Author

Abstract

This article aims to compare legends of a collapsed city and study the relationship between legend and the society in each locality, as well as the integration of traditional beliefs with Buddhist ones. The study focuses on 4 versions of the legend of the collapse of Vieng City, as told by people of the Tai culture (Lanna and Lan Chang): the Legend of Nong Han of Sakon Nakhorn Province; the Legend of Pa Dang – Nang Ei of Sakon Nakhorn Province; the Legend of Kumphawapi Pa Dang – Nang Ei of Udon Thani Province; and the Legend of the Fall of Vieng Nong of Chiang Rai Province. The study found that all 4 versions of the legend share in common their story development and explanation of the collapse of the city, both in terms of storyline structure and the sequence of corresponding events. The story development can be divided into 5 parts: 1) the origin of the city (Vieng); 2) the meeting of the albino (Don); 3) the collapse of the city; 4) the city remains; and 5) summary of the legend.

In addition, certain common motifs appear in all 4 versions of the legend, and relationships with local beliefs emerge in each, such as beliefs about the Naga, Phaya, the Rocket Festival merit-making ceremony, etc. The legends also relate to geographical place. For example, there is a description of the origin of Song Nampu Village in the Legend of Nong Han, Sakon Nakhorn. The integration of traditional and Buddhist beliefs also appears in the legends. The tendency in the storytelling for Buddhism to overtake other beliefs alludes to power conflicts between old and new beliefs in “Thai” society

Keywords: Legend, Tale, Narrative, Folklore, Legends of a Collapsed City

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบตำนานเมืองลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับสังคมในแต่ละท้องถิ่น และการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาตำนานการล่มสลายของเมือง ทั้ง 4 ฉบับ กล่าวคือ ตำนานหนองหาน ฉบับจังหวัดสกลนคร ตำนานผาแดง นางไอ่ – ฉบับจังหวัดสกลนคร ตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง นางไอ่ ฉบับจังหวัดอุดรธานี – และตำนานเวียงหนองลุ่ม ฉบับจังหวัดเชียงราย ของคนในกลุ่มวัฒนธรรมไท ล้านนา) และล้านช้าง (ผู้ศึกษาพบว่า ตำนานทั้ง 4 ฉบับ อธิบายพัฒนาการของตำนานเชื่อมโยงและสอดคล้องกันทั้ง ด้านโครงสร้างตัวบท และ การลำดับเหตุการณ์ ของตำนานเมืองลุ่มที่เชื่อว่าเคยมีอยู่ในพื้นที่และต่อมามีล่มสลายเหลือเพียงตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งสามารถจัดจำแนกลำดับช่วงพัฒนาการของเหตุการณ์ได้ 5 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การเกิดขึ้นของเมือง ช่วงที่ 2 พบสัตว์สี่เผือก ช่วงที่ 3 การล่มสลายของเมือง ช่วงที่ 4 การหลงเหลืออยู่ของเมือง ช่วงที่ 5 สรุป

นอกจากนี้ ตำนานทั้ง 4 ฉบับ ยังแสดงให้เห็นถึงอนุภาคและลักษณะร่วมอื่นๆ พร้อมทั้งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับความเชื่อในท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องนาค ความเชื่อเรื่องพญาแถน ประเพณีบุญบั้งไฟ และการเลี้ยงกลอง ทั้งยังอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ เช่น อธิบายการเกิดขึ้นของหมู่บ้าน ชงน้ำพุและเกาะดอนสวรรค์ ในตำนานหนองหาน ฉบับจังหวัดสกลนคร การเกิดขึ้นของลำห้วยสามพาด ในตำนานผาแดงนางไอ่ – ฉบับจังหวัดสกลนคร การเกิดขึ้นของดอนแม่หม้าย บ้านดอนแก้ว ในตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง นางไอ่ ฉบับจังหวัดอุดรธานี – เป็นต้น ทั้งยังแสดงให้เห็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับคติความเชื่อแบบพุทธ และความพยายามที่จะกลืนกลายเป็นพุทธ ซึ่งเป็นการช่วงชิงพื้นที่เชิงอำนาจของความเชื่อแบบเก่าและแบบใหม่ในสังคม ”ไทย“

คำสำคัญ: ตำนานคติชน , เรื่องเล่า , นิทาน , ตำนานเมืองลุ่ม

บทนำ

สัตว์สังคมที่นิยมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เมื่อมนุษย์มีการรวมตัวกันเป็น "มนุษย์" กลุ่มและสร้างบ้านแปลงเมือง มักมีเรื่องเล่า ตำนาน นิทาน และวรรณกรรมท้องถิ่นขึ้น เพื่ออธิบายปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในยุค นั้นๆ และยังเป็นเครื่องมือชั้นดีในการเก็บชุดความคิดความเชื่อ ในยุคที่ผู้คนยังไร้สื่อในการจารจารึกให้เป็นลายลักษณ์อักษรเช่นในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องเล่า หรือตำนาน ที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบ มุขปาฐะ ยิ่งทวีความ น่าสนใจ ด้วยตัวบทเหล่านี้ล้วนถูกผลิตสร้างและบรรจุแนวคิดของคนยุคก่อนไว้จำนวนมาก ซึ่งเป็นที่น่าวิตกว่าใน ปัจจุบัน เรื่องเล่าและตำนานเหล่านี้กำลังจะถูกกลืนหายไปกับกาลเวลา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542 ให้นิยามของคำ (ได้ว่า ตำนาน ไว้ว่าคือ นเรื่องแสดงกิจก .รรมอันมีมาแล้วแต่ปางหลัง, เรื่องราวมนานที่เล่ากันสืบๆ มา, เช่น ตำนานพุทธเจดีย์สยาม และ วิภีพิเศย ก็กล่าวถึง (.ป.ป.ม)ความหมายของ ตำนาน ว่า คือ เรื่องเล่าขานที่มีมาแต่ อดีต เปรียบได้เหมือนเครื่องมือที่ช่วยถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถี ชีวิต ความคิด ความเชื่อ รวมถึงประเพณีต่างๆ ของคนในยุคอดีต ซึ่งสอดคล้องกับแบบเรียน ประวัติศาสตร์ ของ กรมสามัญศึกษา ที่ให้นิยามว่านิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา และเทพนิยายผสมผสานเข้าด้วยกัน เนื้อเรื่องส่วน ใหญ่จะเกี่ยวข้องกับศาสนา การใช้ข้อมูลจากตำนานต้องตรวจสอบกับหลักฐานอื่นๆ ให้ดีก่อน เพราะตำนานมักจะ คัดลอกต่อๆ กันมา บางเรื่องมีหลายสำนวน เช่น ตำนานมูลศาสนา มีถึง สำนวน การคัดลอกมีข้อความผิดพลาด 5 ณรงค์ พ่วงพิศ) ตกหล่น บางครั้งก็เขียนต่อยาวกันเป็นพืด ทั้งที่เป็นคนละเรื่องกัน ทำให้ยากต่อการตีความ, วุฒิชัย มูลศิลป์และคณะ ,2547¹

ปฐม หงส์สุวรรณ)2550กล่าวว่า ตำนานนั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากข้อมูลคติชนประเภทบอกเล่า .(หรือมุขปาฐะอื่นๆ เพราะด้วย ลักษณะที่กล่าวถึงเรื่องเล่าที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ในหลายวัฒนธรรมซึ่งมักปรากฏเรื่องเล่าประเภทตำนาน ที่อธิบายเกี่ยวกับสภาพจักรวาล การกำเนิดสรรพสิ่งบน โลก รวมถึงเผ่าพันธุ์ และการกำเนิดขึ้นของบ้านเมืองและวัฒนธรรมของมนุษย์ ดังนั้นตำนานจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ระบบความเชื่อและศาสนาของกลุ่มชนอย่างใกล้ชิด เพราะมีทั้งลักษณะของการเป็นถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ เป็นการ แสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์ และมีสถานะภาพเป็นสิ่งอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งการศึกษาตำนานมักจะชักนำไปสู่ การศึกษาความหมายหรือนัยยะที่ซ่อนเร้นอยู่ในเรื่องเล่า ไม่ว่าจะป็นสัญลักษณ์ของตำนานหรือพิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับตำนาน ดังนั้นตำนานจึงทำให้เราเข้าใจหรือมองเห็นมิติทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละ กลุ่มชนและสังคม

เฉกเช่นเดียวกับกับตำนานการล่มสลายของชุมชนเมืองในอดีต ที่มีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วทุกมุมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองไทย มีตำนานหลายเรื่องทีกล่าวถึงการล่มสลายของเมืองและเป็นทะเลสาบอันกว้างใหญ่ และกลายเป็นเรื่องเล่าขานตำนานอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งรับใช้สังคมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น ตำนานหนองหาน²

¹ ณรงค์ พ่วงพิศ, วุฒิชัย มูลศิลป์และคณะ. (2547). หนังสือแบบเรียน ประวัติศาสตร์ ของกรมสามัญศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4. อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, กรุงเทพฯ.

² เก้งหรือควาง ในภาษาถิ่นอีสานเรียกว่า "พาน" ตอน ในภาษาถิ่นอีสาน เรียกว่า "เผือก หรือ ชาว" ดังนั้น พานตอน จึงหมายถึง เก้งเผือก

ฉบับจังหวัดสกลนคร ตำนานผาแดง – นางไอ่ ฉบับจังหวัดสกลนคร ตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง – นางไอ่³ ฉบับจังหวัดอุดรธานี ตำนานเวียงหนองล่อง ฉบับจังหวัดเชียงราย ซึ่งตำนานข้างต้นนี้ ล้วนกล่าวถึงบ้านเมืองที่ล่มสลาย และกลายเป็นชิงขนาดใหญ่ ทั้งยังมีนัยยะบางอย่างที่แอบแฝงอยู่ในเนื้อหาของตำนานเฉกเช่น ปฐม หงส์สุวรรณ ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ตำนานที่มีความเกี่ยวข้องกับการล่มสลายของชุมชนในอดีต ถือเป็นเรื่องเล่าที่มีอิทธิพลยิ่งต่อผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เพราะตำนานเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องเล่าปากต่อปากสืบต่อกันมา แต่ตำนานเหล่านี้ยัง (มุขปาฐะ) ถูกยกบทบาทรื้อฟื้น จากตำนานท้องถิ่นธรรมดาพัฒนาและผูกโยงให้ตำนานมีความศักดิ์สิทธิ์ และทรงอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น นอกจากตำนานเหล่านี้จะถูกยกขึ้นเพื่อใช้เป็นเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์แล้ว ตำนานเหล่านี้ยังช่วยอธิบายการเกิดขึ้นของบ้านเมือง เกาะดอน และพื้นที่ต่างๆที่อยู่รอบอาณาบริเวณที่ตำนานกล่าวถึง นอกจากนั้นประเด็นที่สำคัญอีกประการ คือ ตัวบทเรื่องเล่าเหล่านี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ดูแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่า แม้เรื่องเล่าจะอยู่ต่างถิ่นกัน แต่เนื้อความกลับมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า มีความน่าสนใจ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาตำนานที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบหรือบึงน้ำขนาดใหญ่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการล่มสลายของเมือง โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกใช้ตัวบทตำนาน 4 ฉบับ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความฉบับนี้จะเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งยังช่วยอธิบายตำนานและธำรงรักษามรดกล้ำค่าของบรรพชนไว้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตำนานหนองหาน ตำนานผาแดงนางไอ่ และตำนานเวียงหนองล่อง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับสังคมในแต่ละท้องถิ่นและการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ขอบเขตการศึกษา

ตัวบท Text ที่ใช้ในการศึกษามีขอบเขต ดังนี้

1. ศึกษาลักษณะร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับท้องถิ่น จาก 4 ตัวบท ดังนี้
 - 1.1 ตำนานหนองหาน (ฟานด่อน) ฉบับจังหวัดสกลนคร
 - 1.2 ตำนานผาแดง นางไอ่ – ฉบับจังหวัดสกลนคร (กระฮอกด่อน)
 - 1.3 ตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง นางไอ่- ฉบับจังหวัดอุดรธานี (กระฮอกด่อน)¹
 - 1.4 ตำนานเวียงหนองล่อง ฉบับจังหวัดเชียงราย (ปลาไหลเผือก)

³ กระฮอกด่อน หมายถึง กระรอกเผือก หรือกระรอกขาว

ผลการศึกษา

จากการศึกษาดำเนินการล่มสลายของชุมชนเมืองในอดีต ซึ่งกลายเป็นทะเลสาบอันกว้างใหญ่หรือบึงขนาดใหญ่ จากการวิเคราะห์ผู้ศึกษาสามารถจัดกลุ่มข้อมูลได้ 2 ประเภท คือ 1. พัฒนาการการสร้างตำนาน 2. ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานการล่มสลายของเมืองกับสังคมในท้องถิ่น ปรากฏผล ดังนี้

1. พัฒนาการของตำนานกับการล่มสลายของเมือง (กลายเป็นทะเลสาบ)

จากการศึกษาดำเนินการล่มสลายของเมือง และกลายเป็นหนองน้ำ หรือบึงขนาดใหญ่ ทั้ง 4 ฉบับ ผู้ศึกษาพบว่า ตัวบทเหล่านี้มีโครงสร้างและการลำดับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถจัดจำแนกลำดับช่วงของเหตุการณ์ได้ 5 ช่วง อันแสดงลักษณะร่วมของตัวบทที่ปรากฏ ดังนี้

- 1.1 ช่วงที่ 1 การเกิดขึ้นของเมือง
- 1.2 ช่วงที่ 2 การพบสัตว์สี่เท้า
- 1.3 ช่วงที่ 3 การล่มสลายของเมือง
- 1.4 ช่วงที่ 4 การหลงเหลืออยู่ของเมือง
- 1.5 ช่วงที่ 5 สรุป

ชุดเหตุการณ์ทั้ง 5 เหตุการณ์เป็นสิ่งที่ปรากฏในตัวบททั้ง 4 ตัวบท ซึ่งพบว่าตัวบทแต่ละฉบับมีลักษณะร่วม และรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป สามารถจัดจำแนกเป็นช่วงเหตุการณ์ ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบพัฒนาการของตำนานกับการล่มสลายของเมือง (กลายเป็นทะเลสาบ)				
เหตุการณ์	ตำนานหนองหาน สกลนคร	ตำนานผาแดงนางไอ่- สกลนคร	ตำนานเมืองกุมภวาปี อุดรธานี	ตำนานเวียงหนองลุ่ม เชียงราย
ช่วงที่ 1 การเกิดขึ้น ของเมือง	ขุนขอมราชาบุตรเจ้าเมือง อินทปัฐนคร ได้พา ครอบครัวว่าวไพร่ของตน มาสร้างเมืองขึ้นที่ริมหนอง หารหลวง ตรงท่านางอาบ สมมุตินามว่าเมืองหนอง หารหลวง	-	-	เวียงโบราณก่อตั้งขึ้นโดย เจ้าชายสิงหนวัติ ซึ่งเสด็จ มาจาก”นครไทยเทศ” เจ้าชายสิงหนวัติมี พญานาคกับบริวารมา แนะนำชัยภูมิให้ แฉมยัง ช่วยปรับพื้นที่ ทำคันดิน

ตารางเปรียบเทียบพัฒนาการของตำนานกับการล่มสลายของเมือง (กลายเป็นทะเลสาบ)

เหตุการณ์	ตำนานหนองหาน สกลนคร	ตำนานผาแดงนางไอ่- สกลนคร	ตำนานเมืองกุมภวาปี อุดรธานี	ตำนานเวียงหนองลุ่ม เชียงราย
				เป็นกำแพงให้จนเสร็จ สรรพในคืนเดียว
ช่วงที่ 2 การพบสัตว์สี่ เผือก(ตอน)	-พระยาสุรอุทกไปถึงหนอง หารหลวง สำแดงฤทธิ์พล โยธาทั้งหลายให้เป็นฟาน เผือกขาวงามบริสุทธิ์ทุกตัว ก็ถึงแก่(เผือก)ฟานต่อ- ความตาย -นายพรานพร้อมโยธาและ พลเมืองโดยมากเข้าถือ เนื้อฟานเผือก ๓ วัน ๓ คืน ก็ไม่หมด เนื้อฟานยัง งอกทวีขึ้นเสมอจนคนใน เมืองได้รับประทานทั่วกัน	ท้าวพังคี่ได้แปลงร่างเป็น- กระรอกเผือก ซึ่งชาวอ ิกระรอก" ซานเรียกว่า "ตอน -กระรอกเผือกหรือท้าว พังคี่ รู้ดีว่าต้องตายจึงสั่ง ให้บริวารไปเล่าให้บิดา ทราบ -ก่อนสิ้นใจท้าวพังคี่ก็ แสดงอิทธิฤทธิ์ โดยร้าย มนต์อธิษฐานว่า ขอให้" เนื้อของตนมีมากมาย 8000 เล่มเกวียน มากพอ เลี้ยงผู้คนได้ทั้งเมืองอย่าง ทั่วถึง "กินเท่าไรก็ไม่ หมด	ท้าวพังคี่ได้แปลงร่างเป็น กระรอกตอน หรือ กระรอกเผือก -กระรอกตอนหรือท้าว พังคี่ รู้ดีว่าต้องตายจึง อธิษฐานให้เนื้อตนกิน เท่าไรก็ไม่หมด	ลูกพญานาค ลักษณะชาว- เผ่องตั้งสี่เงินยวงเล่นน้ำอยู่ (แม่น้ำกก)ในแม่น้ำกุกะนที่ มาเกยร่างพักอยู่ใต้ต้นไม้ ใหญ่ ชาวบ้านไปหาปลาใน น้ำกกพบเข้า เข้าใจว่าเป็น ปลาไหลเผือกยักษ์ได้ใช้ อุบายที่จะฆ่า -ขณะนั้นฝูงชนทราบเรื่อง ได้พากันยื้อแย่งเนื้อ พญานาคกันและแม่จะ แบ่งกันไปสักเท่าไรเป็นที่ น่าอัศจรรย์เนื้อ ปลาไหลเผือกตามที่ ชาวบ้านเข้าใจกัน ก็หา หมดไม่
ช่วงที่ 3 การล่มสลาย ของเมือง	เวลากลางคืนคนในเมือง- นอนสงัดเงียบดี พระยา นาคกับกำลังรีพล ชุด แผ่นดินเมืองให้ล่มลงเป็น น้ำเจือหนองหารหลวง	แผ่นดินเมืองพญาขอมก็- ล่มหลายลงเป็นหนองหาน เหลือเพียงส่วนบ้านดอน- แก้วหรือดอนแม่หม้าย แห่งเดียวที่ผู้คนไม่ได้กิน เนื้อท้าวพังคี่	"คนเทิงค่ายพากันกิน กระฮอกตอน ยัง แต่ฮ้าง และหม้ายเขานันบให้กิน" และยังมีเจ้านายผู้ใหญ่คุ้ม หนึ่งในเมืองชะทีตา เรียกว่า "คุ้มหลวง" ก็ไม่ กินเนื้อกระรอกตอนด้วย	ราตรีคืนนั้น ในปฐมยาม- ได้เกิดเสียงดังสนั่นสะท้าน ทั่วไป ด้วยแผ่นดินไหวแล้ว ก็สงบลง ต่อมาเข้ามขมิ ยามแผ่นดินก็ตั้งกึกก้อง สนั่นหวั่นไหวเป็นคำรบ สาม เมืองโยนกไชยบุรีทั้ง

ตารางเปรียบเทียบพัฒนาการของตำนานกับการล่มสลายของเมือง (กลายเป็นทะเลสาบ)

เหตุการณ์	ตำนานหนองหาน สกลนคร	ตำนานผาแดงนางไอ่- สกลนคร	ตำนานเมืองกุมภวาปี อุดรธานี	ตำนานเวียงหนองล่อง เชียงใหม่
			เมื่อถึงคราวเมืองชะทีตา ล่องจมลงคุ่มเจ้านายก็ยั้ง เป็น “คุ่มหลวง” ซึ่ง เป็น เกาะหนึ่งอยู่กลางหนอง หาน และ”ดอนแม่หม้าย” ก็กลายมาเป็น “บ้านดอน แก้ว”	เมืองล่องจมหายไป แผ่นดิน กลายเป็นหนอง น้ำใหญ่ ทั้งเมืองคงเหลือแต่เรือน- หญิงชราหม้ายอยู่เพียง หลังเดียว
ช่วงที่ 4 การหลงเหลือ ของเมือง	เกาะดอนสวรรค์-	-เกาะดอนแม่หม้าย	-เกาะดอนแม่หม้าย	-เกาะดอนแม่หม้าย
ช่วงที่ 5 สรุป	การเกิดขึ้นของแม่น้ำก่ำ คลองน้ำลาก และ บ้านเมือง	ท้าวผาแดง และนาคยอม- ให้อภัยกัน ทั้งสองตั้งตนอยู่ในศีลห้า- รขอให้ พระศรีอาริเมตไตร มาตัดสินคดีความ นางไอ่	การเกิดขึ้นของเกาะดอน- ห้วยกองสี ห้วยน้ำซ่อง ห้วยสามพาด	การเกิดเกาะดอน-และการ สร้างเมืองใหม่ แม่หม้าย-าย ตั้งให้เป็นพญา หญิงครองเมือง

ช่วงที่ 1 การเกิดขึ้นของเมือง

เหตุการณ์ช่วงแรก กล่าวถึงการเกิดขึ้นของเมือง จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ในตำนานหนองหาน ฉบับสกลนคร และตำนานเวียงหนองล่อง ฉบับเชียงใหม่ มีจุดเริ่มต้นของเรื่องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ตำนานหลวงหานหลวง กล่าวถึงการเกิดขึ้นของเมืองหนองหานหลวง ซึ่งมีขุนขอมราชบุตรเจ้าเมืองอินทปัฐนคร นำคร้วบ่าวไพร่มาสร้างเมืองขึ้นที่ริมหนองหานหลวง ตรงท่านางอาบ และมอบให้ชนมุลนาคเป็นผู้รักษาอาณาเขต ส่วนตำนานเวียงหนองล่อง กล่าวถึงการสร้างเมืองเฉกเช่นกัน ใจความว่า เจ้าชายสิงหนวัติ ซึ่งเสด็จมาจากนครไทยเทศ อพยพผู้คนมาสร้างเมืองในราปี พ.ศ.638 โดยมีพญานาคและบริวารช่วยแนะนำชัยภูมิ พร้อมช่วยปรับพื้นที่และทำคันดินค้ำคูดุและกำแพงเมือง ซึ่งพระองค์ชานนามเมืองว่า นครโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติ เพื่อเป็นเกียรติแก่นาค จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าตำนานทั้งสองฉบับมีการเริ่มเรื่องคล้ายกัน แม้จะมีความ

แตกต่างกันในด้านอนุภาคตัวละครและพื้นที่ก็ตาม ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ไม่ปรากฏใน **ตำนานผาแดงนางไอ่- ฉบับ สกลนคร และตำนานเมืองกุมภวาปี ฉบับอุดรธานี** ปรากฏเพียง ชื่อบ้านนามเมืองในอดีตและเจ้าเมืองผู้ปกครอง **ช่วงที่ 2 การพบสัตว์สี่เผือก**

เหตุการณ์ช่วงที่สอง กล่าวถึงการพบสัตว์ที่มีสี่เผือก จากตำนานทั้ง 4 ฉบับ แสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วม และความเชื่อมโยงของตัวบทดังกล่าว โดยใช้สัตว์สี่เผือกเป็นตัวละครหลัก เช่น ใน **ตำนานหนองหาน ฉบับ สกลนคร** กล่าวว่า “..ฝ่ายธมฺมุนาคยังไม่ลืมนความโกรธจึงจัดกำลังโยธาติดตามพระยาสุรอุทกไปถึงหนองหานหลวง สำแดงฤทธิ์พลโยธาให้กลายเป็นฟานเผือกขาวงามบริสุทธิ์..” ใช้ “ฟานค่อน(อีแก้งเผือก) ” เป็นตัวละครเอก **ตำนานผาแดงนางไอ่-** กล่าวว่า “..ท้าวพังคึกก็พาบริวารแปลงร่างเป็นมนุษย์บ้าง สัตว์บ้างส่วนท้าวพังคึกได้แปลงร่าง เป็น กระรอกเผือก..” เช่นเดียวกับ **ตำนานเมืองกุมภวาปี อุดรธานี** กล่าวว่า “..ด้วยความหวังที่จะเข้าไปใกล้ตัวไอ่คำ มากที่สุด พังคึกจึงแปลงกายเป็น กระรอกเผือก..” จะเห็นว่าตำนานทั้งสองฉบับใช้ “กระรอกค่อน” (กระรอกเผือก (เป็นตัวละครหลักและ **ตำนานเวียงหนองลุ่ม ฉบับเชียงราย** กล่าวว่า “..มีลูกพญานาคตัวหนึ่ง ลำตัวใหญ่และยาว ประมาณลำตาลเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำกุกะนทีแล้วมาเกยร่างพักอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านไปหาปลาพบเข้า เข้าใจว่า เป็นปลาไหลเผือกยักษ์จึงได้ใช้อุบายฆ่า..” ใช้ “ปลาไหลเผือก” เป็นตัวละครเอก จากตำนานทั้ง 4 ฉบับ จึงอธิบาย ได้ว่า ตัวบทเหล่านี้มีอนุภาคตัวละครหลักเชื่อมโยงกัน โดยในตัวบททั้งหมด ใช้ **สัตว์สี่เผือกเป็นตัวผูกปมและ ดำเนินเรื่อง**

ช่วงที่ 3 การล่มสลายของเมือง

เหตุการณ์ช่วงที่สาม กล่าวถึงการล่มสลายของเมือง อันเป็นผลจากชาวเมืองกินสัตว์สี่เผือกเข้าไป ซึ่งตัวบท ทั้ง กล่าวสอดคล้องกันว่า เมืองทั้งหลายในตำนาน ถูก 4 ทำลายพังพินาศลงด้วยน้ำมือของพญานาค และนาคบริวาร และการล่มสลายในครั้งนั้น ไม่ใช่เพียงการล่มสลายเพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง แต่เป็นการล่มสลายทั้งเมือง ดัง จะเห็นความเชื่อมโยงของตัวบท ซึ่งกล่าวว่า ฟุ้งชนทั้งหลายได้กินเนื้อ **ฟานเผือก** (ตำนานหนองหาน ฉบับสกลนคร) **กระรอกเผือก** (นางไอ่และตำนานเมืองกุมภวาปี อุดรธานี-ตำนานผาแดง) และ **ปลาไหลเผือก** (ตำนานเวียงหนอง ลุ่ม ฉบับเชียงราย (ยกเว้นแม่หม้ายเท่านั้นที่ได้ลิ้มรสสัตว์สี่เผือก เมื่อตกเย็นเหล่าพญานาคีนาคาบริวารนาคน้อย ใหญ่จึงยกพลโยธาบุกทำลายเมืองเสียสิ้น ด้วยโกรธแค้นชาวเมืองที่ฆ่าและกินเนื้อบุตรของตน บ้านเมืองเหล่านั้นก็ ถึงกาลวิบัติมลาย้างย่อยยับลงทั้งเมือง เหลือเพียงเกาะดอนเล็กน้อยที่ถูกยกเว้นทำลาย ด้วยเป็นบ้านของแม่หม้าย ผู้มิได้กินสัตว์สี่เผือกเหล่านั้น

ช่วงที่ 4 การหลงเหลืออยู่ของเมือง

เหตุการณ์ช่วงที่สี่ กล่าวถึงบ้านเมืองที่เหลือรอดจากการถูกทำลาย ผลจากการกินเนื้อฟานเผือกกระรอก เผือกและปลาไหลเผือก ทำให้ชาวเมืองต้องตายและบ้านเมืองถึงกาลวิบัติมลาย้างย่อยยับลงทั้งเมือง เหลือเพียง บ้านของแม่หม้ายซึ่งห้ามมิให้กินเนื้อของสัตว์สี่เผือกเท่านั้น และผลจากข้อห้ามที่มีให้แม่หม้ายกินเนื้อสัตว์ดังกล่าว จึงทำให้พื้นที่ของบ้านแม่หม้ายนั้นมิถูกทำลายและกลายเป็นเกาะ แก่ง และสันดอนต่างๆ ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ในทุก

วันนี้ ทั้งในทะเลสาบหนองหานหลวง (สกลนคร) ทะเลสาบหนองหานน้อย (อุดรธานี) และทะเลสาบเวียงหนองลุ่ม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตำนานกล่าวถึง (เชียงราย) จากตัวบททั้งหมดจะเห็นว่าในเหตุการณ์ช่วงที่4 เนื้อหาให้ความสำคัญกับ ”แม่หม้าย“ซึ่งเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดเกาะ และสันดอนต่างๆ จากตำนานทั้งสี่ฉบับจึงกล่าวได้ว่า นอกจากลักษณะร่วมของตำนานที่ปรากฏพบแล้วตำนานทั้งสี่ฉบับยังอธิบายการเกิดขึ้นของพื้นที่ต่างๆซึ่งสัมพันธ์สอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

ช่วงที่ 5 สรุป

เหตุการณ์ช่วงที่ห้า เป็นการกล่าวสรุปเนื้อความ และอธิบายพื้นที่อันเป็นผลจากแม่หม้าย ซึ่งก่อให้เกิดเมืองลุ่มเมืองหนอง เกาะ แก่ง และสันดอนต่างๆ ซึ่งตัวบทตำนานอธิบายเหตุการณ์ช่วงนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ในตำนานหนองหาน ฉบับสกลนคร กล่าวถึง การเกิดขึ้นของเกาะดอนสวรรค์ ลำน้ำก่ำ ภูน้ำลอดพระธาตุเชิงชุม และคลองน้ำลาก เช่นเดียวกับ ตำนานเมืองกุมภวาปี อุดรธานี ซึ่งอธิบายถึงการเกิดขึ้นของห้วยกองสี ห้วยน้ำซ่อง ห้วยสามพาด และดอนแม่หม้ายคุ่มหลวงเดิม ซึ่งปัจจุบันคือบ้านดอนแก้ว เจกเช่นในตำนานเรื่องผาแดงนางไอ่ ฉบับสกลนคร ซึ่งกล่าวถึงมูลเหตุเกิดขึ้นของ บ้านเชียงแก้ว และบ้านดอนแก้ว และนอกจากนั้นตำนานฉบับนี้ยังกล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นตัวกลางช่วยเกลี้ยกล่อมให้นาคและผีท้าวผาแดงยอมให้อภัยกันและรอกการตัดสิ้นความผูกพันจากพระศรีอารยอินนาคตกาล ส่วนตำนานเวียงหนองลุ่ม อธิบายถึงเกาะดอนที่เกิดจากแม่หม้ายแต่มุ่งนำเสนอบทบาทแม่หม้ายในด้านบวกมากกว่าตัวบทอื่นและให้ความสำคัญยกขึ้นเป็นนางพญาครองเมือง จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าตัวบททั้งสี่พยายามแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในเนื้อความ แม้จะมีความแตกต่างในด้านอนุภาคตัวละครและความเชื่อของคนในแต่ละพื้นที่ก็ตาม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานการล่มสลายของเมือง กับสังคมท้องถิ่น (เวียง)

จากการศึกษาด้านการล่มสลายของเมืองทั้ง 4 ฉบับ พบว่ามีเนื้อหาและอนุภาคที่น่าสนใจหลายประการทั้งที่มีสัมพันธ์กับความเชื่อในท้องถิ่นและสอดคล้องกันระหว่างตำนานทั้ง 4 ฉบับ ดังอธิบายต่อไปนี้

2.1. ความเชื่อเรื่องนาค ของภาคเหนือและภาคอีสาน

ความเชื่อเรื่องนาคนี้ ปรากฏในตัวบททั้ง 4 ฉบับ เพราะเรื่องราวทั้งหมดเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับน้ำ และนาค ซึ่งไม่แปลกเพราะในสังคมไทยมักจะเห็นรูปหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับพญานาคอยู่ทั่วไปในรูปแบบทั้งที่ไม่เห็นด้วยตาและในงานศิลปะต่างๆ อยู่เสมอ อาทิเช่น ในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและหัตถกรรม เป็นต้น นาคถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญทางสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะตามอาคารต่าง ๆ ของวัด หลังคาอาคารที่สร้างขึ้นสำหรับสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันทางศาสนา ตามคติที่เชื่อว่าพญานาคคืออิทธิฤทธิ์และความยิ่งใหญ่คู่ควรกับสถาบันชั้นสูง รูปแบบทางศิลปกรรมที่พบ อาทิเช่น พระพุทธรูปปางนาคปรก บันไดนาค โขนเรือ หรือหัวเรือรูปพญานาค ดังนั้น จึงเป็นเสมือนเทพแห่งน้ำ หรือเป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำใน ”นาค“ กลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อเรื่องของนาคมาก และหากพูดถึงเมืองไทยภูมิภาคที่เชื่อเรื่องนาคมักจะเป็นภาคที่ติดกับแม่น้ำโขง คือ ภาคเหนือ

และ ภาคอีสาน มีตำนานเกี่ยวกับพญานาค เช่นในตำนานเวียงหนองล่อง ซึ่งเป็นตำนานเก่าแก่ของทางภาคเหนือ กล่าว
ว่า “เมื่อเจ้าเมืองสิงหนวัติอพยพคนมาจากทางเหนือ พญานาคแปลงกายมาช่วยชี้ที่ตั้งเมืองใหม่ และขอให้อยู่ใน
ทิศพิชราธรรม พอตกกลางคืนก็ขึ้นมาสร้างคูเมืองเป็นเมืองนาคพันธุสิงหนวัติ ต่อมายกทัพปราบเมืองอื่นได้และรวม
ดินแดนเข้าด้วยกันจึงเปลี่ยนชื่อเป็น แคว้นโยนกนคร ต้นวงศ์ของ**พญามังราย**ผู้ก่อกำเนิด**อาณาจักรล้านนา** และสุดท้าย
เมืองก็ล่มสลายด้วยฝีมือนาค เฉกเช่นเดียวกันกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณลุ่ม**แม่น้ำโขง**ที่เชื่อ
ว่า **แม่น้ำโขง**เกิดจากการพญานาค 2 ตน จึงเกิดเป็นแม่น้ำโขงและ**แม่น้ำน่าน** นอกจากนี้ยังรวมถึง**บั้งไฟพญานาค** โดยมี
ตำนานว่าในวันออกพรรษาหรือเป็นวันที่**พระพุทธเจ้า**เสด็จจากสวรรค์ชั้น**ดาวดึงส์** พญานาคแห่งแม่น้ำโขงต่างชื่นชม
ยินดี จึงจุด**บั้งไฟ**ถวายการเสด็จกลับของพระพุทธเจ้าจนกลายเป็นประเพณีทุกปี ทั้งยังแสดงให้เห็นในตัวตนเรื่องตำนาน
การสร้างเมืองสกลนคร และตำนานผาแดง นางไอ่-ล้วนมีเรื่องนาคเข้ามาเกี่ยวข้องตลอดทั้งเรื่อง

จะเห็นได้ว่าเรื่องราวพญานาค หรือนาค มีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมไทยหลายด้าน ทั้งด้านคติความเชื่อ
ของผู้คน บทบาทต่อด้านศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ บทบาทต่อสถาบันเบื้องสูงและสถาบันศาสนา ที่มีมาอย่าง
ยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.2. ความเชื่อเรื่องพญาแถน ของภาคอีสาน

ตำนานผาแดง นางไอ่ – ฉบับสกลนคร และตำนานเมืองกุมภวาปี ฉบับอุดรธานี มีการอธิบายถึงเรื่อง
พญาแถน สอดคล้องไปทิศทางเดียวกัน อันแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องแถนนี้จำกัดอยู่ในกลุ่มคนที่อาศัยในภาค
อีสาน หรือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมล้านช้างเท่านั้น เพราะความเชื่อเหล่านี้ไม่ปรากฏในตำนานเวียงหนองล่อง
ซึ่งเป็นตัวบทที่อยู่ในวัฒนธรรมล้านนานั้น แต่ตำนานเวียงหนองล่องกลับกล่าวถึงเทพเจ้าองค์อื่น และให้ความสำคัญ
กับนาคมากกว่าแถน

พญาแถนหรือผีฟ้าผีแถนนั้น ชาวอีสาน และกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรมล้านช้างมีความเชื่อว่าเป็นเทวดา
มากกว่าเป็นผี ผีฟ้าเป็นผีที่อยู่ระดับสูงกว่าผีชนิดอื่นๆ ส่วนแถนนั้น มีความเชื่อว่าเป็นคำเรียกรวมถึงเทวดา และ
แถนที่ใหญ่ที่สุดคือ ซึ่ง เชื่อว่าเป็นพระอินทร์ ผีฟ้าหรือผีแถนนั้นแต่ละพื้นที่มีการเรียกที่แตกต่างกันไป "แถนหลวง"
และมีความเชื่อว่ามีผีฟ้าผีแถนนั้นสามารถที่จะดับยุคเข็ญหรือทำลายล้างอุปสรรคทั้งปวงได้ และสามารถที่จะ
ช่วยเหลือมนุษย์ที่เดือดร้อนได้ การที่มนุษย์เกิดการเจ็บป่วยนั้นสาเหตุเนื่องมาจากไปละเมิดต่อผี การละเมิดต่อ
บรรพบุรุษ การรักษาต้องมีการเชิญผีฟ้ามาสิงสถิตอยู่ในร่างของคนทรง เรียกว่า ในการรำผีฟ้าของ "ผีฟ้า นางเทียม"
ส่วนคือ หมอลำ ผีฟ้า หมอแคน ผู้ป่วย และเครื่อง 4 ชาวอีสานนั้นมืองค์ประกอบ ทั้งหมดคาย

นอกจากแถนหรือพญาแถนจะถูกยกให้เป็นเทวดาสูงสุดในวัฒนธรรมล้านช้าง ที่ช่วยขจัดทุกข์แล้ว แถน
“ ยังมีหน้าที่ให้น้ำให้ฝนแก่ชาวโลกมนุษย์ด้วย ซึ่งในตำนานทั้งสองได้กล่าวพ้องกันว่าฝ่ายพญาขอมเห็นว่ นางไอ่ก็
โตเต็มสาวแล้ว จึงมาสาสน์แจ้งไปยังหัวเมืองน้อยใหญ่ให้ทำบั้งไฟมาจุดแข่งขันกันที่เมืองเอกชะทิตา เพื่อจุดถวาย
พญาแถนผู้เป็นใหญ่ในชั้นฟ้าบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่ง หากบั้งไฟเมืองไหน
ขึ้นสูงกว่าก็จะได้นางไอ่ธิดาสาวผู้เลอโฉมไปเป็นคู่ครอง ” **ตำนานผาแดง – นางไอ่ ฉบับสกลนคร** (เช่นเดียวกับ
ตำนานเมืองกุมภวาปี ฉบับอุดรธานี ซึ่งกล่าวว่า “ฝ่ายพญาขอมบิดาของไอ่ค่านั้น เป็นเจ้าเมืองผู้คลังไคล้ไหลหลง

ในบุญแข่งบั้งไฟ เป็นชีวิตจิตใจ นับว่าเป็นการขอฝนจากพระยาแถนบนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล และเป็นเกมกีฬาที่เล่นเดิมพันตื่นเต้นเร้าใจ จนสืบทอดเป็นประเพณีทุกๆ ปี”

2.3. ประเพณีบุญบั้งไฟ ของภาคอีสาน

ในส่วนของอนุภาคความเชื่อเรื่อง “บั้งไฟ” มีปรากฏในตำนาน 2 ฉบับ คือ ตำนานผาแดง นางไอ่ – ฉบับสกลนคร และตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง นางไอ่ – ฉบับอุดรธานี ซึ่งตัวบททั้งสองนี้ เป็นตัวบทที่อยู่ในสายวัฒนธรรมล้านช้าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนในวัฒนธรรมล้านนาไม่ได้มีความเชื่อหรือให้ความสำคัญอะไรเกี่ยวกับบั้งไฟขอฝน ซึ่งอาจจะสืบเนื่องมาจาก ความเชื่อเรื่องพญาแถน ซึ่งในล้านนา ไม่ได้มีความเชื่อ (ตำนานเวียงหนองล่อง) เกี่ยวกับแถนให้ฝน จึงสามารถอนุมานได้ว่า ความเชื่อเรื่องแถนให้ฝน หรือการจุดบั้งไฟบูชาแถนนั้น อาจไม่เป็นที่นิยมในคนกลุ่มนี้ หรือหากมีอาจจะมียกเว้นบ้าง และไม่ได้ให้ความสำคัญมากเหมือนคนในกลุ่มวัฒนธรรมล้านช้าง ซึ่งสะท้อนผ่านตำนานดังกล่าว ดังเนื้อความว่า ฝ่าย“พญาขอมบิดาของไอ่คำนั้น เป็นเจ้าเมืองผู้คลั่งไคล้ไหลหลงในบุญแข่งบั้งไฟ เป็นชีวิตจิตใจ นับว่าเป็นการขอฝนจากพระยาแถนบนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล และเป็นเกมกีฬาที่เล่นเดิมพันตื่นเต้นเร้าใจ จนสืบทอดเป็นประเพณีทุกๆ ปี ณ กลางเดือนหกปีนั้นพญาขอมจึงมีใบบอกไปยังหัวเมืองบริวารต่างๆ ให้ทำบั้งไฟหมื่นมาร่วมแห่ และจุดแข่งขันลงเดิมพันกันในงานบุญบั้งไฟพญาขอม ฝ่ายท้าวผาแดงทราบข่าวก็ทำบั้งไฟหมื่นมาร่วมแข่งขันด้วย โดยเป็นคู่แข่งกับพญาขอมเลยทีเดียว พญาขอมเองก็เฝ้ารู้ ว่าเป็นนัยๆ ว่าไอ่หนุ่มหล่อชาวผาโพงผู้นี้หมายปองธิดาแสนสวยของตนอยู่ ด้วยความเชื่อมั่นในบั้งไฟของตน พญาขอม จึงลั่นวาจาท้าเดิมพันกับผาแดงว่า ถ้าบั้งไฟของตนแพ้บั้งไฟของท้าวผาแดง จะยกพระธิดาไอ่คำให้ทันที แต่ผล การแข่งขันปรากฏว่าบั้งไฟพญาขอม บั้งไฟท้าวผาแดงแตก จึง (เผาดินดำในกระบอกทิ้งจนหมดไม่ยอมขยับเขยื้อน) เสมอกันผาแดงจึงพกเอาความผิดหวัง และเสียใจกลับเมืองผาโพง” ซึ่งเนื้อความดังกล่าวมีความสอดคล้องในตำนานทั้งสองฉบับ ซึ่ง**ประเพณีบุญบั้งไฟ**ที่ปรากฏในตำนานทั้งสองเรื่องนี้จึงมีอิทธิพลและถ่ายทอดสืบทอดกันมาจวบจนปัจจุบันนี้

2.4. การเส็งกลองและจ่ายผญา ของภาคอีสาน

การเส็งกลอง⁴ ปรากฏในตำนานเรื่องผาแดง นางไอ่ – ฉบับสกลนคร และตำนานเมืองกุมภวาปี ฉบับอุดรธานี ดังเนื้อความกล่าวว่าเป็นวันงาน ทำให้เจ้าชายเมืองต่างๆ 6 คำ เดือน 15 เมื่อพญาขอมได้กำหนดวันขึ้น “ทำบั้งไฟหมื่นบั้งไฟแสนมาจุดแข่งขันกันอย่างมากมาย บุญบั้งไฟครั้งนั้นนับเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่มหัศจรรย์ พอถึงวันงานผู้คนก็หลั่งไหลมาทั่วทุกสารทิศ ทั้งยังมีการแข่งขันตีกลอง ซึ่งคนอีสาน เรียกว่า “เส็งกลองกันอย่างครึกครื้น ” “จ่ายผญา” หม่อมสาวต่าง เกี่ยวพาราสีกันอย่างสนุกสนานประเพณีการเส็งกลองนี้ ถือเ ”เป็นลักษณะร่วมของคนในกลุ่มไท แม้ว่าในตำนานหนองหานหลวง เมืองสกลนคร และตำนานเวียงหนองล่อง เชียงราย จะไม่ได้กล่าวถึง แต่มีผู้ศึกษาและมีงานวิจัยกล่าวไว้ว่า ประเพณีเหล่านี้คือลักษณะร่วมของคนในกลุ่มวัฒนธรรมไท ซึ่งจัดขึ้นเพื่อความ

⁴ คำว่า “เส็ง” แปลว่าการแข่งขัน ดังนั้น “การเส็งกลอง” คือการแข่งขันหรือประกวดตีกลอง

สนุกสนานและสร้างความสัมพันธ์อันดีของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เฉากเช่นเดียวกันกับ หรือการเกี่ยว ”การจ่ายผญา“ พาราสิทธิวงสาว ซึ่งมีปรากฏอยู่ที่ทั้งในวัฒนธรรมล้านนาและล้านช้าง ซึ่งผู้ศึกษาเลือกใช้ตัวบทตำนาน

2.5. ความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ความเชื่อ เป็นสิ่งถูกหล่อหลอมขึ้นจากสังคมใดสังคมหนึ่ง เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่มีการเล่าเรื่องตำนานที่ผู้ศึกษาเลือกเป็นกรณีศึกษา ย่อมมีความเชื่อเป็นพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต จากการวิเคราะห์ผู้ศึกษาพบว่า ตัวบทได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามแย่งชิงพื้นที่ทางด้านความเชื่อ ระหว่างความเชื่อดั้งเดิม (การนับถือผี) และมีความเชื่อในรูปแบบใหม่ ดังต่อไปนี้ (การนับถือพระพุทธศาสนา)

การผสมกลมกลืน และความขัดแย้งระหว่างผีกับพุทธ ปรากฏในตำนานหนองหาน ฉบับสกกลนคร ตำนานผาแดง นางไอ่ ฉบับสกกลนคร-และตำนานเวียงหนองลุ่ม ฉบับเชียงราย ซึ่งกล่าวถึง ความเชื่อดั้งเดิม คือความเชื่อเรื่องนาคและการนับถือผี ยอมโอนอ่อนให้กับความเชื่อในรูปแบบใหม่ คือความเชื่อแบบพุทธ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“..สุดท้ายท้าวมหาแดงจึงทำพิธีฆ่าตัวตาย เพื่อต้องการไปเป็นหัวหน้าผี นำทัพไปรบกับพญานาคช่วงชิงนางไอ่ กลับคืนมาให้จงได้ ฝ่ายเจ้าพ่อศรีสุทโธ เจ้าเมืองบาดาลซึ่งแก่ชราภาพมากแล้ว ก็ไม่ยากก่อนกรรมก่อเวรเพราะต้องการไปเกิดในแผ่นดินพระศรีอาริยมตไตรย์อีก ท้าวเวสสุวรรณจึงบอกว่า เรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมันเป็นผลของ บุญ” หรือกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อนที่ตามมาในชาตินี้ และทั้งสองฝ่ายก็มีเห”กรรมตุผลก้ำกึ่งกัน จึงให้ทั้งสองเลิกรบ ไม่ต้องเช่นฆ่ากันอีก ขอให้เมตตาต่อกัน และให้ทั้งสองฝ่ายรักษาศีลห้าปฏิบัติธรรมและมีขันติธรรมต่อไป ส่วนนางไอ่ระหว่างนี้ก็ให้อยู่เมืองพญานาคไปก่อน **รอให้พระศรีอาริยมตไตรย์** จุตติมาตัดสินว่าจะตกเป็นของใคร” ตำนานผาแดงฉบับสกกลนคร(

การคงอยู่ของความเชื่อดั้งเดิม ปรากฏในตำนานเมืองกุมภวาปี ฉบับอุตรธานี ซึ่งไม่ปรากฏความเชื่อแบบพุทธเข้ามาปะปน นอกจากการอธิบายการเคลื่อนย้ายของนาคจากหนองกระแสนหลวง ตามตำนานการสร้างแม่น้ำ) เคลื่อนย้ายมาสู่ดินแดนอุษาคเนย์ (แม่น้ำน่าน-โขง

ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้างต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า มีปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นกับความเชื่อของคนในท้องถิ่นทั้งความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อในรูปแบบใหม่ ซึ่งมีความพยายามในการแย่งชิงพื้นที่เชิงอำนาจและความเชื่อผ่านตัวบท โดยความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อเกี่ยวกับผีถูกผสมกลมกลืนเข้ากับความเชื่อแบบใหม่ที่เข้า (มาพร้อมกับศาสนาพุทธ แต่ท้ายที่สุดก็ถูกผสมกลมกลืนกันอย่างลงตัวในรูปแบบวัฒนธรรม และความเชื่อแบบผสมผสาน

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาตำนานการล่มสลายของเมือง ทั้ง 4 ฉบับ กล่าวคือ ตำนานหนองหาน ฉบับจังหวัดสกลนคร ตำนานผาแดง นางไอ่ – ฉบับจังหวัดสกลนคร ตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง นางไอ่ ฉบับจังหวัดอุดรธานี – และ ตำนานเวียงหนองล่อง ฉบับจังหวัดเชียงราย ของคนในกลุ่มวัฒนธรรมไท ล้านนา) และล้านช้าง (ผู้ศึกษาพบว่า ตำนานทั้ง 4 ฉบับ อธิบายลักษณะร่วมและพัฒนาการของตำนานเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้ง **ด้านโครงสร้างตัวบท การลำดับเหตุการณ์** ของตำนานเมืองลุ่มที่เชื่อว่าเคยมีอยู่ในพื้นที่และต่อมาล่มสลายเหลือเพียงตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งสามารถจัดจำแนกลำดับช่วงพัฒนาการของเหตุการณ์ได้ 5 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การเกิดขึ้นของเมือง ช่วงที่ 2 พบัสต์วีส์เผือก ช่วงที่ 3 การล่มสลายของเมือง ช่วงที่ 4 การหลงเหลืออยู่ของเมือง ช่วงที่ 5 สรุป

นอกจากนี้ ตำนานทั้ง 4 ฉบับ ยังแสดงให้เห็นถึงอนุภาคและลักษณะร่วมอื่นๆ พร้อมทั้งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับความเชื่อในท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องนาค ความเชื่อเรื่องพญาแถน ประเพณีบุญบั้งไฟ และการเลี้ยงกลอง ทั้งยังอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ เช่น อธิบายการเกิดขึ้นของหมู่บ้าน ชงน้ำพุและเกาะดอนสวรรค์ ในตำนานหนองหาน ฉบับจังหวัดสกลนคร การเกิดขึ้นของลำห้วยสามพาด ในตำนานผาแดงนางไอ่ – ฉบับจังหวัดสกลนคร การเกิดขึ้นของดอนแม่หม้าย บ้านดอนแก้ว ในตำนานเมืองกุมภวาปี ผาแดง นางไอ่ ฉบับจังหวัดอุดรธานี – เป็นต้น ทั้งยังแสดงให้เห็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับคติความเชื่อแบบพุทธ และความพยายามที่จะกลืนกลายเป็นพุทธ ซึ่งเป็นการช่วงชิงพื้นที่เชิงอำนาจของความเชื่อแบบเก่าและแบบใหม่ในสังคม ”ไทย“

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุแห่งชาติ . 2544 . **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงราย**. cursaladprao.กรุงเทพฯ ,
- . 2544. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสกลนคร**. cursaladprao.กรุงเทพฯ ,
- . 2544 . **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุดรธานี**. cursaladprao ,กรุงเทพฯ.
- ฐิตินัน บ) .คอมมอน. 2553. “เพลงกับวัฒนธรรมการศึกษาการ : เชื่อมโยงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนผ่านบทเพลงของศิลปินล้านนา”,ใน **วิถีเอเชียทางเลือกใหม่ในการบริหารจัดการ :** , กรุงเทพฯมหาวิทยาลัย : ธุรกิจบัณฑิตย, หน้า337-346.
- . 2555. **เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนจรัล มโนเพ็ชร กับบทบาทของนักรบทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนา**. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม ธันวาคม - ประจำปี2555.
- ณรงค์ พ่วงพิศ, วุฒิชัย มูลศิลป์และคณะ. 2547 . **หนังสือแบบเรียน ประวัติศาสตร์ ของกรมสามัญศึกษา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4**. อักษรเจริญทัศน์ อจทจำกัด., กรุงเทพฯ.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร และสุชาครีย์ ศรีรัตน์, (.ป.ป.ม)การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรณีศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง อำเภอมแม่จัน : **และอำเภอยางสัก จังหวัดเชียงราย**ทุนการวิจัย จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (.สกว) .ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .ฝ่ายอุตสาหกรรม
- ประจักษ์จักรจักร, พระยา .แหม่ม บุนนาค. 2498. **พงศาวดารโยนก**. หอบรรณสารสนเทศ.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. 2542. **ตำนานสุริยคลาสและจันทร์คราสของชนชาติไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- . 2548 . **ตำนานพระธาตุของชนชาติไทย : ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- . 2550 . **กาลครั้งหนึ่ง : ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ .
- . 2556. **นานมาแล้วมีเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ .

- พิเชษฐ สายพันธ์ุ .2539 . **นาคาคติอีสานลุ่มน้ำโขง : ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย.** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- .2542. **น้ำเต่าปุง : วรรณกรรมปรัมปราการศึกษาเชิงโครงสร้าง.** ในศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรสังคม , กรุงเทพมหานคร .และวัฒนธรรมในประเทศไทย: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ยมโดย เพ็งพงศา .**ครูชและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2521.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542 .**พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ .ศ.25421** พิมพ์ครั้งที่ .. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วริศรา โกรธินทาคม และศิธา จุฑารัตน์. 2555 .**มอง ผ่านเพลงไทยลูกทุ่งอีสาน ”อีสาน“: กรณีศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งอีสานของ ต่าย อรทัย.**มหาวิทยาลัยมหิดล .
- ศิราพร ฐิตะฐาน ณ ถลาง. 2539 .**ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น : การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ศิราพร ณ ถลาง .2539. **การวิเคราะห์ตำนานการสร้างโลกของคนไทย.** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- . 2545. **ชนชาติไทในนิทาน : แลลอดแวนคติชนและเวดวงวรรณกรรมพื้นบ้าน.** กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- . 2548 .**ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน .นิทานพื้นบ้าน –** กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร คงศิริรัตน์. (2548). **อัตลักษณ์และวิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน.** มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อรัญญา ปานจิ้น .**การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบนเพื่อเสนอแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาค.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร . 2553.
- อภิรักษ์ ธรรมเสนา. 2553. **การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน ,** กรุงเทพฯ.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ :
- อรทัย สายเพ็ญ. 2528 .**ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านของไทยพื้นราบและชาวไทภูเขา เผ่ามูเซอ จังหวัดตาก.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Language Competence of Vietnamese – Thais in Udonthani Province

ความสามารถในการใช้ภาษาของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี* ¹

Pham Thanh Hai ¹ and Rattana Chanthao^{2**}

¹ M.A.Student in Thai Language

² Assistant Professor, Ph.D., Lecturer in the Thai Department

^{1,2} Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

¹E-mail: phamthanhhaikku@gmail.com

**Corresponding Author

Abstract

This article aims to examine the language competence of Vietnamese-Thais in Udonthani province where Isan Thai dialect is being used as major language. Data were collected by in-depth interviews and observations of 70 samples living in Muang District in Udonthani where there are about 15,000 Vietnams –Thais. The samples are divided into 3 groups include young group, middle-aged group, and older group. The study found that there are 5 languages being used among samples including Central Thai, Isan Thai dialect, Vietnamese, English, and Chinese respectively. This shows that the Vietnamese- Thais are multilingual. The language competence of the samples is different according to age group. The older group can use more languages than other groups. The most frequently used language is Central Thai, followed by Isan dialect and Vietnamese. Moreover, the young group is not competent enough in speaking Vietnamese.

Keyword: Vietnamese-Thais, language competence, multilingualism, Udonthani

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ความสามารถในการใช้ภาษาและการเลือกภาษาของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี

บทคัดย่อ

บทนี้จะอธิบายความสามารถในการใช้ภาษาของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคม ข้อมูลการวิจัยนี้มาจากสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนรวม โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 70 คน ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนาม อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีคนไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ประมาณ 15,000 คน กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มสูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า ภาษาที่กลุ่มตัวอย่างใช้มี 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาเวียดนาม ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นว่าคนเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีเป็นบุคคลหลายภาษา นอกจากนี้ยัง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุแตกต่างกันมีความสามารถในการใช้ภาษาแตกต่างกัน โดยกลุ่มอายุมากมีความสามารถใช้ภาษาได้หลายภาษามากกว่ากลุ่มอื่น ภาษาที่มีการความถี่ในการใช้มากที่สุด คือ ภาษาไทยกลาง ตามด้วย ภาษาอีสาน และภาษาเวียดนาม นอกจากนี้ยังพบว่า

คำสำคัญ: คนไทยเชื้อสายเวียดนาม ความสามารถทางภาษา ภาวะหลายภาษา อุดรธานี

1. บทนำ

คนที่พูดภาษาแม่ในแต่ละสังคมนั้นย่อมมีความรู้ในภาษาของตนเองจึงจะสามารถใช้ภาษาหรือพูดภาษานั้นได้อย่างถูกต้องตามไวยากรณ์ อย่างไรก็ตาม ความสามารถด้านการแสดงออกนั้นอาจจะแตกต่างกัน นักภาษาศาสตร์ตามแนวทางโครงสร้าง (Structural Theory) ได้เสนอว่าความสามารถในการใช้ภาษา หรือสมรรถนะทางภาษา หมายถึงความสามารถที่ผู้พูดในฐานะที่เป็นเจ้าของภาษาย่อมต้องมีความเข้าใจภาษาที่ตนเองพูด ชอมสกี (Chomsky) ได้แยกความแตกต่างระหว่างสมรรถนะหรือความสามารถทางภาษา (Linguistic competence) กับการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง (linguistic performance) โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ (2558) อธิบายถึงประเด็นนี้ว่า การใช้ภาษาในสถานการณ์จริงนั้นผู้พูดสามารถใช้ภาษาได้แม้ว่าไม่แสดงออกมาเป็นคำพูดหรือเป็นตัวเขียนซึ่งเป็นเรื่องของการใช้หรือการแสดงความสามารถดังกล่าวออกมาเป็นรูปธรรม ส่วนในอีกแนวทางหนึ่ง นักภาษาศาสตร์แนวไวยากรณ์ปริวรรต (Transformation Grammar Theory) จะแยกความแตกต่างระหว่างทั้งสองอย่างชัดเจน และประกาศตัวว่า จะศึกษาเฉพาะเรื่องของสมรรถนะโดยไม่สนใจเรื่องการแสดงหรือการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นเรื่องเชิงประจักษ์ซึ่งจะทำให้เกิดการเบี่ยงเบนความสนใจไปจากสิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นรากเหง้าของภาษาที่แท้จริง ตามแนวทางของไวยากรณ์ปริวรรต สมรรถนะทางภาษาเป็นสิ่งที่ผู้พูดมีติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้พูดภาษาใดภาษาหนึ่งสามารถสร้างประโยคใหม่ๆ ในภาษานั้นได้อย่างไม่จำกัด และที่สำคัญก็คือว่า จริงๆ แล้วการเป็นภาษาใดภาษาหนึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญเท่ากับการที่ภาษาเหล่านั้นต่างก็เป็นไปตามทฤษฎี กล่าวคือ ผู้พูดจะต้องมีสมรรถนะ ซึ่งเป็นคุณสมบัตินามธรรมและสืบสร้างได้ด้วยกระบวนการศึกษาทางภาษาศาสตร์ และผลของการสืบสร้างดังกล่าวก็ได้แก่ไวยากรณ์ของภาษานั้น ๆ และไวยากรณ์ของภาษาต่างๆ ก็เป็นเพียงภาพปรากฏของระบบไวยากรณ์ของภาษามนุษย์ ซึ่งหมายความว่ามนุษย์มีระบบไวยากรณ์สากล (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ 2558:193-195)

Lehman (2006) พยายามอธิบายเพิ่มเติมแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถด้านการใช้ภาษา (Linguistic competence) ว่า หมายถึง ความสามารถทางภาษาศาสตร์ของแต่ละบุคคลที่จะปรับใช้ในบริบทของสังคมนั้นๆ ตามวัตถุประสงค์ ภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์ที่หลากหลาย หรือ “linguistic competence that is applicable to linguistic abilities of individuals in a uniform, objective way under a variety of conditions” กล่าวได้ว่า Lehman คำนึงถึงสถานการณ์การใช้ภาษาในบริบทปัจจุบันที่มีผู้พูดหลายภาษาในแต่ละชุมชน

2. คนไทยเชื้อสายเวียดนามในประเทศไทย

ผุสดี จันทวิมล (2541) นำเสนอผลงานวิจัย เรื่อง “เวียดนามในเมืองไทย” (The Vietnamese in Thailand) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ชาวเวียดนามเดินทางเข้ามาในประเทศไทยประกอบกับลักษณะการเดินทางมา ดังนี้ “สาเหตุที่ชาวเวียดนามเข้ามาในประเทศไทย การที่ชาวเวียดนามต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ ส่วนใหญ่อพยพเพื่อลี้ภัยทางการเมือง และการเบียดเบียนศาสนา อีกทั้งถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยศึกสงคราม ทั้งสองประการแตกต่างกัน ประการแรกชาวเวียดนามมาด้วยความสมัครใจแบบหนีร้อนมาพึ่งเย็น แต่ประการหลังนั้นโดยทั่วไปถูกบังคับเข้ามา ชาวเวียดนามสมัครใจเข้ามาในประเทศไทยเพราะไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเสถียรภาพ อุดมสมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับอย่างสงบสุขได้ สำหรับพวกเวียดนามลี้ภัยนั้นไม่มีทางเลือกอื่นใดที่ดีกว่าจะเดินทางมาทางตะวันตกเข้ามายังดินแดนไทย

ดังนั้นจึงมีคนไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ในพื้นที่ประเทศไทยหลายจังหวัด โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร หนองคาย และอุดรธานี ซึ่งชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีมีการอาศัยร่วมกันอยู่ในชุมชน และมีการใช้ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะคนกลุ่มสูงอายุ เพราะยังมีความสามารถใช้ภาษาเวียดนามในได้อย่างคล่องแคล่ว ขณะที่กลุ่มอายุน้อยไม่ได้รับการเรียนภาษาเวียดนามจากครอบครัวของพวกเขามากนัก

3. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานศึกษาเชิงภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้ภาษาของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีตามปัจจัยทางสังคม คือ อายุ (Age) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มคนสูงอายุ ข้อมูลการวิจัยนำมาจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พื้นที่วิจัยคืออำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่มีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนมาก และยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีการพบปะติดต่อกันเป็นประจำ และยังคงรักษาภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามไว้ได้ ทำให้คนไทยเชื้อสายเวียดนามส่วนมากยังสามารถพูดภาษาเวียดนามได้นอกจากภาษาไทยกลางและภาษาอีสาน รวมถึงปัจจัยด้านการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการใช้ภาษาเวียดนามในการติดต่อสื่อสารกันในชุมชน

4.1 ความสามารถในการใช้ภาษาของแต่ละกลุ่มอายุ

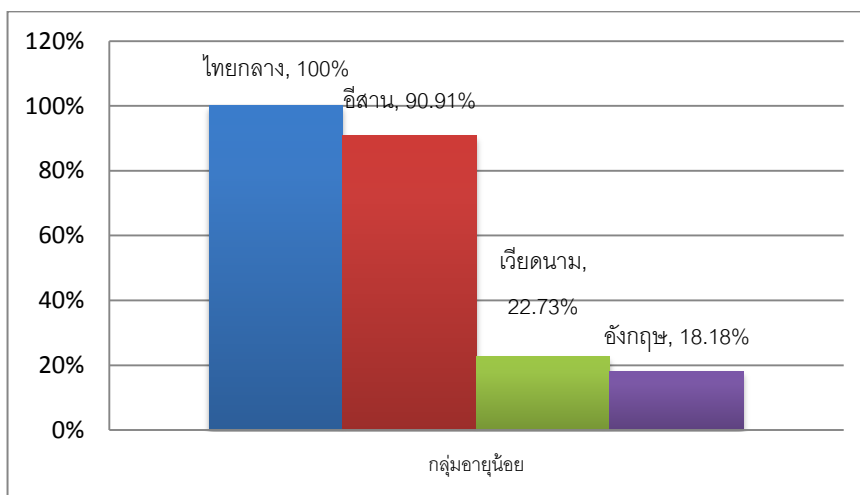
4.1.1 กลุ่มอายุน้อย

ข้อมูลความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษา ได้แก่ ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน ภาษาเวียดนาม และภาษาอังกฤษ ของกลุ่มอายุน้อยนี้ได้มาจากข้อมูลในแบบสอบถามและ การสอบถามเพิ่มเติมกลุ่มเป้าหมาย ทั้งหมด 22 คนได้สรุปไว้ดังที่เห็นในตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1.1 ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มอายุน้อย

ภาษา	ภาษาไทย กลาง	ภาษาอีสาน	ภาษา เวียดนาม	ภาษาอังกฤษ	รวม
จำนวนคนพูดได้ /ค่าร้อยละ	22 (100%)	20 (90.91%)	5 (22.73%)	4 (18.18%)	22 (100%)

จากตารางที่ 4.1.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 22 คน สามารถพูดภาษาไทยกลางได้ คิดเป็นร้อยละ 100 มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คนสามารถพูดภาษาอีสานได้ คิดเป็นร้อยละ 90.91 และมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนเพียง 5 คน ที่สามารถพูดภาษาเวียดนามได้ คิดเป็นร้อยละ 22.73 และนอกจากนี้ยังมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ คิดเป็นร้อยละ 18.18 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มอายุน้อยแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มอายุน้อย

ผลการวิจัยประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอายุน้อยส่วนมากพูดได้ 2 ภาษา คือ ภาษาไทยกลางและภาษาอีสาน อย่างไรก็ตาม กลุ่มอายุน้อยมีการใช้ภาษาไทยกลางได้ดีกว่าและใช้มากกว่าภาษาอีสาน มีส่วนน้อยที่สามารถพูดภาษาเวียดนามได้ แต่อยู่ในระดับสื่อสารได้ไม่คล่องนัก เหตุผลที่กลุ่มนี้ไม่สามารถใช้ภาษาเวียดนามได้อย่างคล่องแคล่วเพราะพวกเขาไม่ได้เรียนรู้และใช้ภาษาเวียดนามในการติดต่อสื่อสารกับคนเวียดนามด้วยกันเหมือนกับ

รุ่นพ่อแม่ที่ใช้ภาษาเวียดนาม แต่ได้เรียนและใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาอีสานแทน ตอนเป็นเด็กเมื่อยังไม่ถึงอายุไปโรงเรียน บางคนอาจจะได้ปู่ย่าตายายหรือพ่อแม่ที่บ้านสอนให้พูดภาษาเวียดนามบ้าง แต่เมื่อต้องไปโรงเรียนหรือสื่อสารกับบุคคลภายนอกจึงใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาอีสานเป็นหลัก ทำให้ความสามารถด้านภาษาเวียดนามที่เคยได้รับการเรียนรู้จากครอบครัวในวัยเด็กนั้นลดลง

ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2518 มีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามในทางไม่สู้ดีและเป็นช่วงเวลาที่รัฐไทยอยู่ในภาวะทำสงครามจึงดำเนินนโยบายกีดกันและหวาดระแวงคนไทยเชื้อสายเวียดนามในประเทศไทย รัฐบาลไทยได้มีนโยบายห้ามการเปิดโรงเรียนสอนภาษาเวียดนามของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในประเทศไทยทำให้ผู้ที่เกิดหลังปี พ.ศ. 2518 ไม่ได้เรียน และพูดภาษาเวียดนาม รวมถึงการหลีกเลี่ยงการแสดงออกว่าตนเองเป็นคนเวียดนามรวมทั้งต้องลดการใช้ภาษาเวียดนามในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะในที่สาธารณะลงด้วย

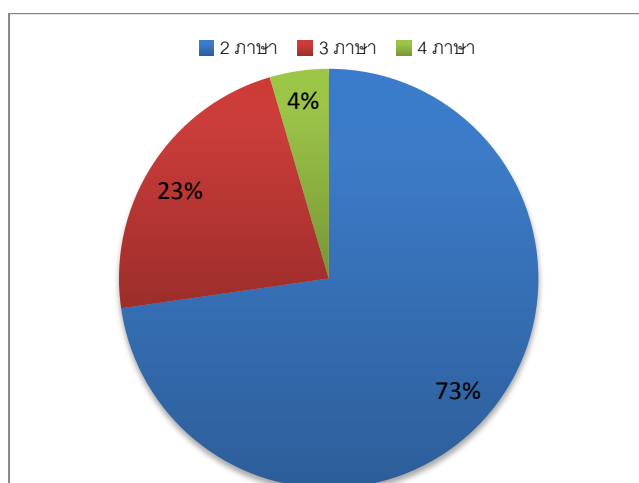
ส่วนด้านภาษาอังกฤษนั้น กลุ่มอายุน้อยจำนวนหนึ่งมีความสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพราะปัจจุบันได้รับการเรียนการสอนจากระบบโรงเรียน ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนภาษาที่กลุ่มอายุน้อยสามารถพูดได้ได้สรุปไว้ดังที่เห็นในตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1.2 ความสามารถในการใช้หลายภาษาของกลุ่มอายุน้อย

จำนวนภาษาที่พูดได้	จำนวนคน	ค่าร้อยละ
1 ภาษา	0	0
2 ภาษา	16	72.73
3 ภาษา	5	22.73
4 ภาษา หรือมากกว่า	1	4.54
รวม	22	100

จากตารางที่ 4.1.2 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน พูดได้ 2 ภาษา คิดเป็นร้อยละ 72.73 รองลงมาคือ พูดได้ 3 ภาษา หรือจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 22.73 มีเพียง 1 คนเท่านั้น ที่พูดได้ 4 ภาษา คิดเป็นร้อยละ 4.54 ตามลำดับ

ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากลุ่มอายุน้อยทั้งหมดเป็นบุคคลที่พูดได้หลายภาษา (Multilingual) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่พูดได้ 2 ภาษา มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือพูดได้ 3 ภาษา และ 4 ภาษา ตามลำดับ ผลการศึกษาความสามารถในการใช้หลายภาษาของกลุ่มอายุน้อยสามารถแสดงในแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 2 ความสามารถในการใช้หลายภาษาของกลุ่มอายุน้อย

4.1.2 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มวัยกลางคน

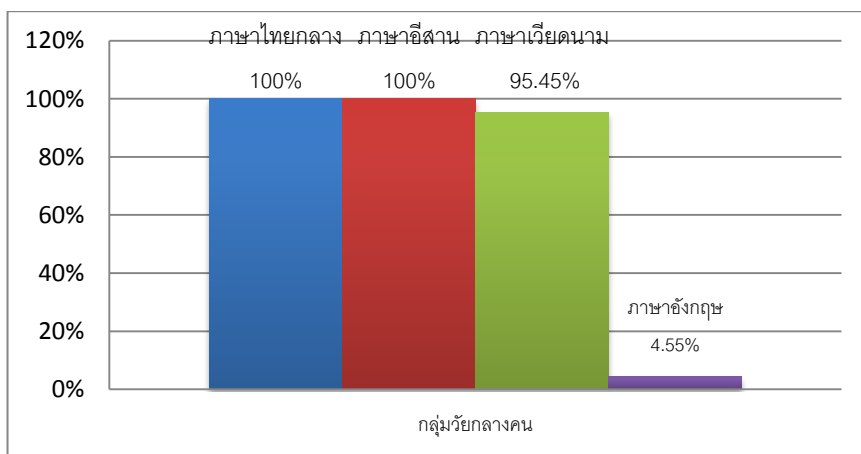
กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุ 40-60 ส่วนมากเป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนามรุ่นที่ 3 ขึ้นไป เป็นกลุ่มคนที่เกิดก่อนปี พ.ศ. 2518 และเคยได้เรียนภาษาเวียดนามจากรุ่นพ่อแม่ จึงยังพูดภาษาเวียดนามได้ ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มวัยกลางคนสรุปไว้ดังที่เห็นในตารางดังนี้

ตารางที่ 4.2.1 ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มวัยกลางคน

ภาษาที่พูดได้	ภาษาไทย กลาง	ภาษาอีสาน	ภาษา เวียดนาม	ภาษาอังกฤษ	ทั้งหมด
จำนวนคน/ค่า ร้อยละ	22 (100%)	22 (100%)	21 (95.45%)	1 (4.55%)	22 (100%)

จากตารางที่ 4.2.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสามารถพูดภาษาไทยกลางและภาษาอีสานได้ คิดเป็นร้อยละ 100 มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน สามารถพูดภาษา เวียดนามได้ คิดเป็นร้อยละ 95.45 และมีกลุ่มตัวอย่างเพียง 1 คน ที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ คิดเป็นร้อยละ 4.55

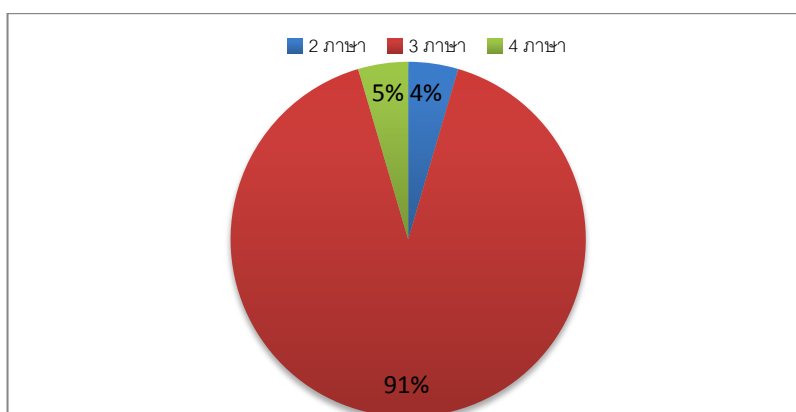
กลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คน ที่สามารถพูดภาษาเวียดนามได้นั้น ส่วนมากสามารถพูดได้ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เคยได้เรียนภาษาเวียดนามและพูดภาษาเวียดนามกับพ่อแม่หรือผู้สูงอายุในครอบครัว อย่างไรก็ตาม บางคนพูดได้เพียงการสื่อสารระดับข้อความสั้นๆ เท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันไม่ค่อยได้ใช้ภาษาเวียดนาม แต่ใช้ภาษาอีสานหรือภาษาไทยกลางแทน ผลสรุปความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มวัยกลางคนสามารถแสดงในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 3 ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มวัยกลางคน
 ส่วนจำนวนภาษาที่กลุ่มวัยกลางคนสามารถพูดได้สรุปดัง ตารางดังต่อไปนี้
 ตารางที่ 4.2.2 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มวัยกลางคน

จำนวนภาษาที่พูดได้	จำนวนคน	ค่าร้อยละ
1 ภาษา	0	0
2 ภาษา	1	4.55
3 ภาษา	20	90.9
4 ภาษา หรือ มากกว่า	1	4.55
รวม	22	100

จากตารางที่ 4.2.2 พบว่า กลุ่มวัยกลางคนมีจำนวนผู้ที่สามารถพูดได้ 3 ภาษามากที่สุด คือ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 90.9 รองลงมาคือจำนวนผู้สามารถพูดได้ 4 ภาษา มี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55 และสามารถพูดได้ 2 ภาษา มี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55 ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มวัยกลางคนทั้งหมดเป็นบุคคลหลายภาษา ซึ่งส่วนมากเป็นสามารถพูดได้สามภาษา ส่วนที่เหลือสามารถพูดได้ 4 ภาษาหรือ 2 ภาษา ผลการศึกษาความสามารถในการใช้หลายภาษาของกลุ่มวัยกลางคนสามารถแสดงใน แผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 4 ความสามารถในการใช้หลายภาษาของกลุ่มวัยกลางคน

4.1.3 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มสูงอายุ

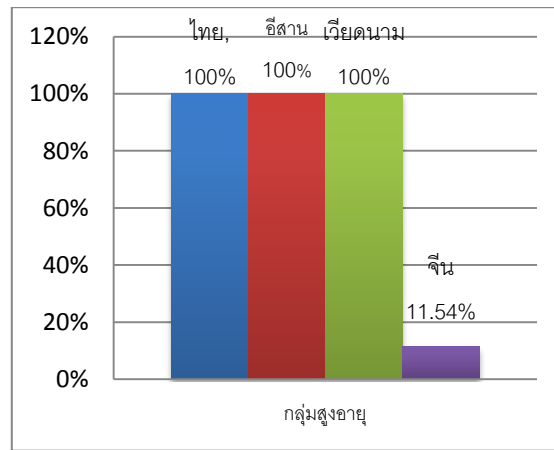
คนไทยเชื้อสายเวียดนามกลุ่มสูงอายุในจังหวัดอุดรธานีส่วนมากเป็นคนรุ่นที่ 2 ที่อพยพเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นกลุ่มคนที่ยังสามารถใช้ภาษาเวียดนามได้เป็นอย่างดี ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มสูงอายุทั้งหมด 26 คนได้สรุป ไว้ดังที่เห็นในตารางดังนี้

ตารางที่ 4.3.1 ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มสูงอายุ

ภาษาที่พูดได้	ภาษาไทย กลาง	ภาษาอีสาน	ภาษา เวียดนาม	ภาษาจีน	รวม
จำนวนคน/ค่า ร้อยละ	26 (100%)	26 (100%)	26 (100%)	3 (11.54%)	26 (100%)

จากตารางที่ 4.3.2 พบว่า ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 26 คน สามารถพูดได้ทั้งภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน และภาษาเวียดนาม คิดเป็นร้อยละ 100 ในจำนวนนี้ มี 3 คนที่สามารถพูดภาษาจีนได้ คิดเป็นร้อยละ 11.54

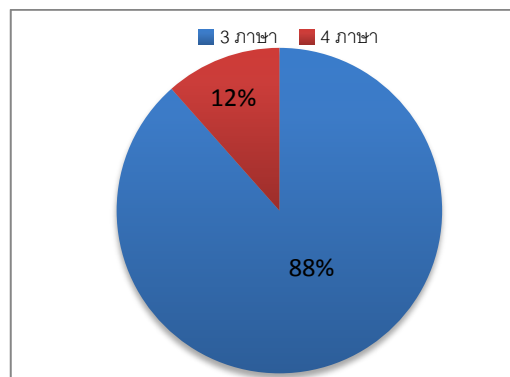
ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากลุ่มสูงอายุทั้งหมดสามารถพูดได้ทั้ง 3 ภาษาคือ ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน และภาษาเวียดนาม แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ โดยการเรียนรู้และใช้ภาษาท้องถิ่นหลังจากการอพยพของคนไทยเชื้อสายเวียดนามรุ่นที่ 1 ที่ 2 ใน ขณะเดียวกันคนกลุ่มนี้ยังคงรักษาภาษาแม่ของตนคือภาษาเวียดนามไว้ได้อย่างดี มีบางคนยังสามารถพูดภาษาจีนได้เนื่องจากแต่ก่อนเคยอยู่ที่ประเทศจีนหรือมีเพื่อนบ้านเป็นคนจีนในประเทศไทยในช่วงแรกของการอพยพเข้ามาอยู่ในอุดรธานี สรุปความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มสูงอายุสามารถแสดงในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 5 ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของกลุ่มอายุน้อย
 ด้านข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนภาษาที่กลุ่มสูงอายุสามารถพูดได้ได้สรุปไว้ดังที่เห็นใน ตารางดังต่อไปนี้
 ตารางที่ 4.3.2 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มสูงอายุ

ภาษาที่พูดได้	จำนวนคน	ค่าร้อยละ
1 ภาษา	0	0
2 ภาษา	0	0
3 ภาษา	23	88.46
4 ภาษา หรือมากกว่า	3	11.54
รวม	26	100

ตารางที่ 4.3.2 พบว่า ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 26 คน มีจำนวนผู้ที่สามารถพูดได้ 3 ภาษามากที่สุด คือ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 88.46 ส่วนที่เหลือเป็นผู้ที่สามารถพูดได้ 4 ภาษา คือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.54 ผลปรากฏดังนี้แสดงให้เห็นว่า ประชากรกลุ่มอายุสูงทั้งหมดเป็นบุคคลหลายภาษา โดยส่วนมากพูดได้ 3 ภาษา และส่วนที่เหลือพูดได้ 4 ภาษา ผลการศึกษาความสามารถในการใช้หลายภาษาของกลุ่มสูงอายุสามารถแสดงในกราฟดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 6 ความสามารถในการใช้ภาษาของกลุ่มสูงอายุ

4.2 เปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษา

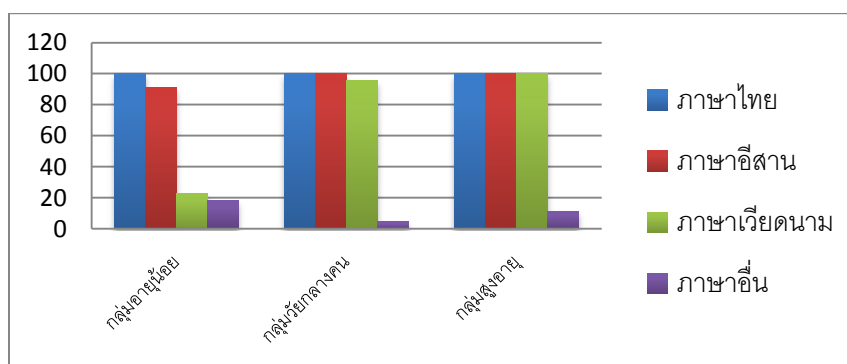
ประเด็นนี้จะนำผลการวิจัยที่ได้จากข้อ 4.1 ด้านความสามารถของคนไทยเชื้อสายเวียดนามที่พูดได้กี่ภาษาดัง ข้อมูลข้างต้นมาเปรียบเทียบกันตามปัจจุบันด้านอายุ ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มสูงอายุ ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาระหว่างทั้ง 3 กลุ่มอายุได้สรุปไว้ในตารางที่ 4.4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.4.1 เปรียบเทียบความสามารถในการพูดแต่ละภาษาตามกลุ่มอายุ

อายุ / ภาษา	ไทยกลาง	อีสาน	เวียดนาม	ภาษาอื่นๆ	รวม
อายุน้อย	22 (100%)	20 (90.91%)	5 (22.73%)	4 (18.18%)	22 (100%)
วัยกลางคน	22 (100%)	22 (100%)	21 (95.45%)	1 (4.55%)	22 (100%)
สูงอายุ	26 (100%)	26 (100%)	26 (100%)	3 (11.54%)	26 (100%)

ตารางที่ 4.4.1 ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการใช้ภาษาไทยกลางพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มอายุสามารถใช้ภาษาไทยกลางได้ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 ความสามารถในการใช้ภาษาอีสานพบว่า กลุ่มอายุน้อยมี 20 คนสามารถใช้ภาษาอีสานได้ คิดเป็นร้อยละ 90.91 กลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มสูงอายุสามารถใช้ภาษาอีสานได้ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 ความสามารถในการใช้ภาษาเวียดนาม พบว่า กลุ่มอายุน้อยมีเพียง 5 คนสามารถพูดภาษาเวียดนามได้ คิดเป็นร้อยละ 22.73 กลุ่มวัยกลางคนมี 21 คนสามารถพูดภาษาเวียดนามได้ คิดเป็นร้อยละ 95.45 และกลุ่มสูงอายุสามารถใช้ภาษาเวียดนามได้ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 ความสามารถในการใช้ภาษาอื่นๆ พบว่า กลุ่มอายุน้อยมี 4 คนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ คิดเป็นร้อยละ 18.18 กลุ่มวัยกลางคนมี 1 คนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ คิดเป็นร้อยละ 4.55 และกลุ่มสูงอายุมมี 3 คนสามารถพูดภาษาจีนได้ คิดเป็นร้อยละ 11.54

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีทุกคนสามารถพูดภาษาไทยกลางได้ ความสามารถในการใช้ภาษาอีสานและภาษาเวียดนามมีความแตกต่างกันตามอายุ กล่าวคือ กลุ่มสูงอายุสามารถพูดภาษาเวียดนามและภาษาอีสานได้มากที่สุด รองลงมาคือคนกลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มอายุน้อยเป็นกลุ่มที่พูดภาษาเวียดนามและภาษาอีสานได้น้อยที่สุด ส่วนความสามารถในการใช้ภาษาอื่นๆ นั้นไม่มีความแตกต่างกันมากนักระหว่างกลุ่มอายุ แต่พบว่าภาษาอื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถพูดได้ คือ ภาษาอังกฤษจากระบบโรงเรียน และภาษาจีนกลางจากการเรียนด้วยตนเองด้วยการสื่อสารกับคนจีนที่เป็นกลุ่มอพยพมาในยุคเริ่มแรกพร้อมกันและมาตั้งถิ่นฐานในตัวเมืองจังหวัดอุดรธานีเช่นเดียวกัน ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน ภาษาเวียดนาม และภาษาอื่นๆ ระหว่าง 3 กลุ่มอายุ แสดงในแผนภูมิ ดังนี้

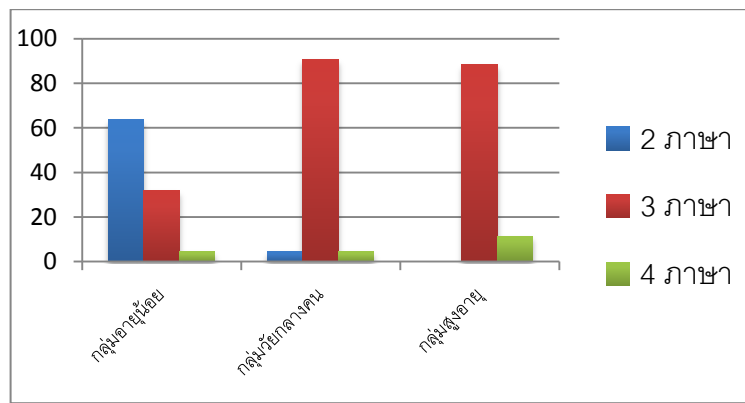

แผนภูมิ 7 เปรียบเทียบความสามารถในการใช้แต่ละภาษาระหว่างกลุ่มอายุ

ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษาระหว่างทั้ง 3 กลุ่มอายุได้สรุป ในตารางที่ 4.4.2 ดังนี้ ตารางที่ 4.4.2 เปรียบเทียบความสามารถด้านภาษาตามกลุ่มอายุ

ภาษาที่พูดได้	กลุ่มอายุน้อย		กลุ่มวัยกลางคน		กลุ่มสูงอายุ	
	คน	ค่าร้อยละ	คน	ค่าร้อยละ	คน	ค่าร้อยละ
1 ภาษา	0	0	0	0	0	0
2 ภาษา	14	63.64	1	4.55	0	0
3 ภาษา	7	31.82	20	90.9	23	88.46
4 ภาษาหรือมากกว่า	1	4.54	1	4.55	3	11.54
รวม	22	100	22	100	26	100

จากตารางที่ 4.4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มสามารถพูดได้มากกว่า 1 ภาษา หมายความว่าคนไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปในจังหวัดอุดรธานีทั้งหมดเป็นบุคคลหลายภาษา (Multilingual) กลุ่มสูงอายุมีความสามารถในการพูดหลายภาษามากที่สุด โดยมีร้อยละ 11.54 สามารถพูดได้ 4 ภาษา และร้อยละ 88.46 สามารถพูดได้ 3 ภาษา รองลงมาคือประชากรกลุ่มวัยกลางคน โดยมีร้อยละ 90.09 สามารถพูดได้ 3 ภาษาและร้อยละ 4.55 สามารถพูดได้ 4 ภาษา ร้อยละ 4.55 สามารถพูดได้ 2 ภาษา ส่วนประชากรกลุ่มอายุน้อย มีความสามารถในการพูดหลายภาษาน้อยที่สุด โดยมีร้อยละ 63.64 สามารถพูดได้ 2 ภาษา ร้อยละ 31.82 สามารถพูดได้ 3 ภาษา และมีเพียงร้อยละ 4.54 ที่สามารถพูดได้ 4 ภาษา ผลปรากฏเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการใช้ภาษาของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีมีความแตกต่างกันตามกลุ่มอายุ และผู้สูงอายุมีความสามารถพูดได้หลายภาษามากกว่าผู้อายุน้อย ความแตกต่างในความสามารถในการใช้หลายภาษาระหว่างกลุ่มอายุสามารถแสดงในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 8 เปรียบเทียบความสามารถในการใช้หลายภาษาระหว่างกลุ่มอายุ

5. สรุปและอภิปรายผล

ความสามารถด้านการใช้ภาษาแบ่งตามปัจจัยด้านอายุของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ชำงต้น ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มสูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามส่วนใหญ่เป็นผู้รู้สองภาษาหรือมากกว่าสองภาษา ได้แก่ ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน ภาษาเวียดนาม

กลุ่มอายุน้อยสามารถพูดได้ 2 ภาษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.73 รองลงมาคือ สามารถพูดได้ 3 ภาษา คิดเป็นร้อยละ 22.73 และมีจำนวนไม่มากนัก คิดเป็นร้อยละ 4.54 ที่สามารถพูดได้ 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีน ด้านความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษา พบว่า กลุ่มอายุน้อยสามารถ ใช้ภาษาไทยกลางได้ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 และสามารถใช้อีสานได้ในลำดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 90.91 สามารถใช้ภาษาเวียดนามได้มีจำนวนไม่มากนัก คิดเป็นร้อยละ 22.73 นอกจากนี้ยังมีบางคนที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ คิดเป็นร้อยละ 18.18

กลุ่มวัยกลางคนสามารถพูดได้ 3 ภาษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.9 รองลงมาคือ สามารถพูดได้ 2 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทยกลางและภาษาอีสาน คิดเป็นร้อยละ 4.55 และพูดได้ 4 ภาษา คิดเป็นร้อยละ 4.55 ด้านความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาพบว่า กลุ่มวัยกลางคนสามารถพูดภาษาไทยกลางและภาษาอีสานได้ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 สามารถพูดภาษาเวียดนามได้ คิดเป็นร้อยละ 95.45 นอกจากนั้นมีร้อยละ 4.55 สามารถพูดภาษาอังกฤษ

กลุ่มสูงอายุส่วนมากพูดได้ 3 ภาษา คิดเป็นร้อยละ 88.46 และจำนวนหนึ่ง สามารถพูดได้ 4 ภาษา คือ ภาษาจีน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.54 ด้านความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษา พบว่า กลุ่มสูงอายุทั้งหมดสามารถพูดได้ทั้ง 3 ภาษาคือ ภาษาเวียดนาม ภาษาไทยกลาง และภาษาอีสาน ในจำนวนนี้มีร้อยละ 11.54 ยังสามารถพูดภาษาจีนได้ในระดับพอสื่อสารได้

เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษาตามกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มสูงอายุมีความสามารถในการใช้หลายภาษามากที่สุด ซึ่งกลุ่มสูงอายุทั้งหมดพูดได้อย่างน้อย 3 ภาษา รองลงมา คือ กลุ่มวัยกลางคนที่ส่วนมากพูดได้ 3 ภาษา และกลุ่มอายุน้อยสามารถพูดภาษาต่างๆ ได้น้อยที่สุด ซึ่งส่วนมากพูดได้เพียง 2 ภาษาเท่านั้น ด้านความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษานั้น พบว่า ประชากรกลุ่มสูงอายุทุกคนสามารถใช้ภาษาไทยกลาง ภาษา

อีสาน และภาษาเวียดนามได้เป็นอย่างดี กลุ่มวัยกลางคนทุกคนสามารถใช้ภาษาไทยกลางและภาษาอีสานได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาเวียดนามได้ดีโดยส่วนมาก และมีจำนวนไม่มากที่ใช้ภาษาเวียดนามได้ระดับประโยคอย่างง่าย กลุ่มอายุน้อยทุกคนสามารถใช้ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานได้ในระดับดี และส่วนมากไม่สามารถใช้ภาษาเวียดนาม

เอกสารอ้างอิง

- ผุสดี จันทวิมล. (2541). **เวียดนามในเมืองไทย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2558). **ปรัชญาภาษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Lehman, Christian. (2006). **Linguistic competence Theory and Empiry**. Paper presented at “The 39th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea, Bremen”, 30.08. – 02.09.06, Presidential address at University of Erfurt
http://www.christianlehmann.eu/publ/language_competence.pdf (searched on March 14th 2016)